

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)
«___»_____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою «Податкова та митна справа»
на тему «**Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності**»

Виконавець:

студентка 2 групи 4 курсу ФФБС
Нікуліна Антоніна Миколаївна _____
/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор
Слатвінська Марина Олександрівна _____
/підпис/

ОДЕСА – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.....	6
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	6
1.1. Поняття та сутність митно-тарифного регулювання.....	6
1.2. Ретроспектива становлення митно-тарифного регулювання в Україні	13
РОЗДІЛ 2	23
АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	23
2.1. Аналіз основних показників митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні	23
2.2. Оцінка впливу митної політики України на економічний розвиток держави	33
2.3 Проблеми та виклики зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану в Україні	43
РОЗДІЛ 3	53
ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	53
3.1. Шляхи оптимізації митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в сучасних умовах.....	53
3.2. Зарубіжний досвід організації митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності й можливості його адаптації до українських реалій	61
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74

ВСТУП

Сучасна глобалізована економіка вимагає систематичного вивчення та ефективного регулювання зовнішньоекономічної діяльності країни, що є однією з ключових складових національної економічної системи. У контексті цього, митно-тарифне регулювання виступає як важливий інструмент формування економічного простору та забезпечення економічної безпеки держави. Зовнішньоторговельна діяльність сприяє не тільки розвитку економіки, але й має потенційні ризики та виклики, які потребують компетентного регулювання з метою збереження національних інтересів та підтримки сталого розвитку.

Актуальність теми дослідження полягає у висвітленні та аналізі складних взаємодій між країнами на міжнародному ринку, врахуванні сучасних тенденцій у світовій торгівлі та їх впливу на економіку окремих держав. Зміни у світових торговельних стратегіях, нові підходи до укладання міжнародних торговельних угод, а також зростання таємниці та обсягів міжнародних потоків товарів та послуг роблять митно-тарифне регулювання важливим питанням для вивчення та аналізу. Також враховується вплив сучасних геополітичних та економічних подій на зовнішньоекономічну політику країн, що підкреслює актуальність теми у контексті глобальної нестабільності.

Проблеми, пов'язані з розвитком зовнішньоекономічної діяльності та державного управління економікою, переважно теоретичного характеру, були в основному розглянуті науковцями із-за кордону. Такі видатні дослідники, як Т. Мен, А. Монкретьєн, А. Сміт, Д. Рікардо, присвятили свої праці фундаментальним дослідженням цих проблем. Пізніше, концепції, розроблені цими вченими, знайшли подальший розвиток у наукових працях Л. Клейна, В. Леонтьєва, Ф. Модильяні, П. Самуельсона, Е. Хекшера, Б. Оліна та інших дослідників.

Окремі аспекти державного управління в сфері зовнішньоекономічних відносин та митного регулювання та контролю за зовнішньоекономічною

діяльністю в умовах глобалізації відображені в роботах вчених, таких як В. Андрійчук, В. Афанасьєва, В. Бурцев, Г. Гільмутдінова, О. Гончарова, О. Гребельник, О. Кирєєв, Е. Кочетов, А. Кредісов, Н. Кузнецов, В. Ларичев, А. Мерзляк, О. Онищенко, В. Симоненко, Ю. Сурмін, В. Сухарський, С. Хамініч та інші. У їхніх працях розглядаються загальні теоретичні та правові аспекти державного регулювання зовнішньоекономічних відносин або конкретні аспекти практичних проблем митного регулювання та контролю над зовнішньоторговельними операціями.

Мета дипломної роботи полягає у вивченні та аналізі митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності з метою визначення його впливу на економічний розвиток країни, зокрема в контексті впливу на економічний розвиток та конкурентоспроможність держави.

Для досягнення мети дослідження було поставлено та вирішено наступні задачі:

1. Визначення поняття та сутність митно-тарифного регулювання.
2. Історичний огляд становлення митно-тарифного регулювання в Україні.
3. Аналіз основних показників митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.
4. Оцінка впливу митної політики України на економічний розвиток держави.
5. Визначення сучасних проблем та викликів митної діяльності в умовах запровадження воєнного стану в Україні.
6. Визначення шляхів оптимізації митно-тарифного регулювання в сучасних умовах.
7. Аналіз зарубіжного досвіду організації митно-тарифного регулювання й можливості його адаптації в національну митну політику.

Об'єктом дослідження є митно-тарифне регулювання в зовнішньоекономічній діяльності країни.

Предметом дослідження є механізми та інструменти митно-тарифного регулювання, включаючи структуру мит, тарифів, квот, а також їх вплив на обсяги та структуру зовнішньої торгівлі.

Методи дослідження: Аналіз літературних джерел, статистичний аналіз, порівняльний аналіз, експериментальні дослідження.

У ході дослідження використовувались законодавчі акти України, розпорядження Кабінету Міністрів та укази Президента щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності, міжнародних економічних угод, а також нормативні документи ГАТТ/СОТ. Під час розробки дипломної роботи було проведено аналіз та узагальнення теоретичних концепцій, представлених у монографіях та наукових публікаціях вітчизняних та зарубіжних економістів, що стосуються предмету дослідження.

Інформаційною базою для роботи послужили статистичні дані від Міністерства доходів і зборів, Державної служби статистики та Міністерства фінансів України, а також офіційні звіти та аналітичні публікації провідних міжнародних економічних організацій.

Науковий внесок дослідження полягає в систематизації теоретичних підходів до аналізу митно-тарифного регулювання, дослідженні практичних аспектів сплати митних платежів та визначенні їхньої фіскальної важливості.

Структура роботи складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Поняття та сутність митно-тарифного регулювання

Митно-тарифне регулювання, згідно з визначеннями відомих вчених, представляє собою комплексну систему заходів та правил, які держава використовує для контролю та регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Основна мета цієї діяльності полягає в забезпеченні вільного руху товарів і транспортних засобів через митний кордон країни, а також у стягненні митних платежів та здійсненні митного контролю.

О. Б. Єгоров [42] розглядає митно-тарифне регулювання як сукупність дій та заходів, здійснюваних уповноваженими державними органами для регулювання суспільних відносин у сфері переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон. Це включає в себе не лише встановлення митних платежів, а й використання різноманітних організаційних, економічних та адміністративних засобів для досягнення цілей державної політики в зовнішньоекономічній сфері.

І. Г. Бережнюк [43] підкреслює, що митне регулювання передбачає вплив держави на суб'єктів митних відносин з метою підпорядкування їхніх дій власним економічним інтересам. Це відображається в прийнятті різних заходів, спрямованих на регулювання обсягів та умов зовнішньої торгівлі для досягнення стратегічних економічних цілей країни.

Н. Ю. Щербюк [21] підкреслює правовий аспект митного регулювання, вказуючи на важливість встановлення чітких правил і порядку для переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон. Це сприяє створенню сприятливих умов для зовнішньоекономічної діяльності, що ґрунтується на врахуванні інтересів держави.

Суттєвою рисою митно-тарифного регулювання, як вказує І.В. Чудновець [44], є його протекціоністська функція, спрямована на захист національних інтересів через оподаткування іноземних товарів при їх ввезенні. Однак, слід зазначити, що митно-тарифне регулювання має не лише протекціоністський аспект. Воно також виконує стабілізуючу функцію, сприяючи збалансованому розвитку внутрішнього та зовнішнього ринків, а також стимулює економічний розвиток через регулювання торговельних потоків та заохочення експорту.

Митне регулювання є необхідним елементом сучасної зовнішньоекономічної діяльності держави. Це складний комплекс відносин, що виникають між державою та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності щодо умов перетинання національного кордону товарами, капіталами, послугами та робочою силою (рис. 1.1).

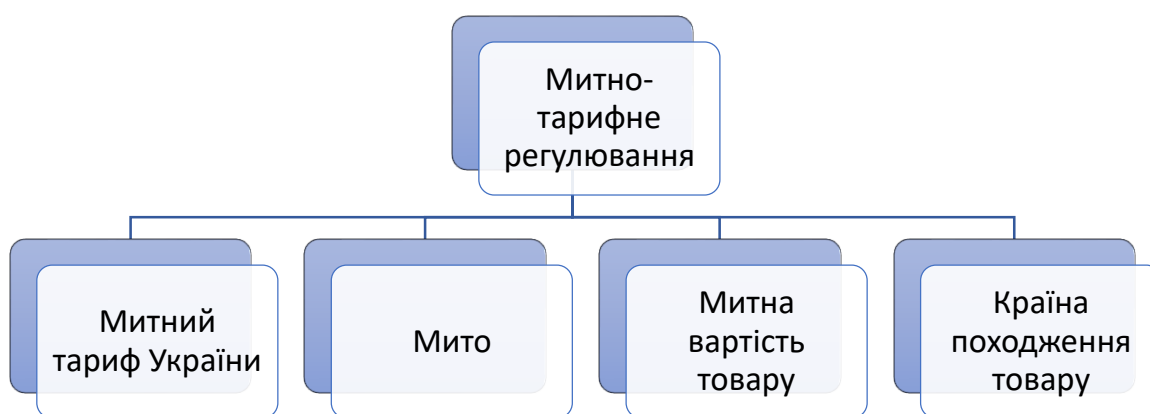

Рис. 1.1. Складові митно-тарифного регулювання

Джерело: [34]

Національне митне регулювання в Україні визначається Декларацією про державний суверенітет, яка визнає право країни самостійно визначати свою митну політику та створювати власну митну систему. Це важливий аспект сучасної держави, який визначає її економічну самостійність та здатність регулювати

зовнішньоекономічні відносини. Основними уповноваженими органами у сфері митного регулювання в Україні є Державна фіскальна служба, яка приймає нормативні акти для ефективного регулювання митної справи.

Україна використовує різноманітні інструменти, включаючи Митний кодекс, внутрішні закони та міжнародні договори, для здійснення свого національного митного регулювання. Крім того, країна має можливість укладати митні союзи з іншими державами, сприяючи взаємовигідним економічним відносинам.

Митне регулювання на міжнародному рівні відбувається через співпрацю з міжнародними організаціями, такими як СОТ, Міжнародний валютний фонд та Світовий банк реконструкції та розвитку. Ці організації встановлюють основні принципи міжнародного митного регулювання, сприяючи розвитку взаємовигідних торговельних відносин між країнами [9].

Важливим елементом національного митного регулювання є митно-тарифне регулювання, яке визнається як комплекс методів та інструментів державного регулювання зовнішньої торгівлі та інших форм зовнішньоекономічної діяльності. Це охоплює встановлення мит і митних зборів, що впливає на різноманітні аспекти зовнішньої торгівлі - від захисту вітчизняного виробника до поповнення державного бюджету за рахунок коштів, вилучених на кордоні.

Зосереджуючи увагу на розвитку та оптимізації митного регулювання, Україна може забезпечити ефективний контроль над зовнішньоекономічними процесами, сприяючи стійкому економічному зростанню та співпраці з іншими державами на міжнародній арені (рис. 1.2).

Мито, як необхідна складова митного тарифу, представляє собою непрямий податок, який обтяжує товари та інші предмети, що переміщуються через митну територію. Включене до ціни товарів, мито сплачується за рахунок кінцевого споживача, що забезпечує його непрямий характер.

Структура митно-тарифного регулювання взаємодіє з іншими податками та зборами, які стягуються при переміщенні товарів через митний кордон. До них відносяться податок на додану вартість (ПДВ), акцизний збір, плата за митне

оформлення та транспортні засоби, а також єдиний збір. ПДВ та акцизи стягуються як при імпорті товарів, так і при їх реалізації на внутрішньому ринку.

Рис. 1.2. Функції митного тарифу

Джерело: [19]

Однак, серед усіх цих оподаткувань, мито виявляється єдиним засобом, який може значно вплинути на ціну імпортованого товару. Це надає можливість створити конкурентну перевагу національним товарам. Інші збори, такі як єдиний збір чи плата за митне оформлення, недостатньо впливають на ціну імпортованих товарів.

Мито, збирається митницею, визначається тарифами, які можуть бути преференційними, пільговими або повними. Преференційні тарифи застосовуються до товарів, які мають походження з країн, що входять до митних союзів або мають спеціальні митні зони. Пільгові тарифи застосовуються до товарів, що мають походження з країн, які користуються режимом найбільшого сприяння або є країнами, які розвиваються. Повні тарифи застосовуються до інших товарів.

Імпорт товарів супроводжується стягненням мита, і ставки встановлюються та змінюються Законами Верховної Ради України. У випадку ввезення товарів з країн, які мають угоди про вільну торгівлю, мито не стягується. Проте для підтвердження походження товарів, слід представити документи у визначеній формі [3].

Таким чином, мито виступає ключовим інструментом митного регулювання, яке не тільки фінансує державну діяльність, але й регулює зовнішню торгівлю, забезпечуючи ефективний захист вітчизняного ринку та стимулюючи розвиток національного виробництва.

Україна, в рамках свого митного регулювання, використовує різноманітні інструменти для захисту своїх економічних інтересів та виробників. Преференції з ввізного мита, що надаються товарів з митних територій країн ЄС, розглядаються в контексті Угоди про загальні умови та механізм підтримки розвитку виробничої кооперації.

Ці преференції стосуються конкретних товарів, які постачаються в рамках угоди і можуть включати сезонне ввізне та вивізне мито. Однак, щоб забезпечити захист економічних інтересів країни та її виробників, Україна використовує спеціальні види мита в різних ситуаціях.

Спеціальне мито використовується як ефективний інструмент для захисту українських виробників від імпорту, який може завдати значної шкоди національному товаровиробнику. Це важливий механізм, який дозволяє керувати ввезенням товарів та уникнути негативного впливу на внутрішній ринок.

Антидемпінгове мито застосовується в разі демпінгового імпорту, що завдає шкоди національному товаровиробнику. Це дозволяє ефективно реагувати на ситуації, коли імпортні товари продаються за цінами, що можуть створити нерівні умови для вітчизняних виробників.

Компенсаційне мито застосовується для захисту національного товаровиробника від субсидованого імпорту. Це дозволяє регулювати ввезення

товарів, які можуть створити конкурентні невігоди для вітчизняних виробників через субсидії, надані іншими державами.

Ці спеціальні види мита справляються на підставі рішень, прийнятих згідно з законами України, і дозволяють ефективно реагувати на демпінг, субсидії та інші ситуації, які можуть загрожувати економічним інтересам країни.

Враховуючи ці заходи, Україна досягає балансу між захистом внутрішнього ринку, забезпеченням конкурентоспроможності своїх виробників та виконанням міжнародних торговельних зобов'язань. Ці заходи не лише забезпечують стабільність економіки країни, але й сприяють розвитку та утвордженню позицій України на світовому економічному ринку.

В Україні, митне обкладення на товари та інші предмети, що підлягають митному оподаткуванню, здійснюється на основі їхньої митної вартості, яка визначається як ціна, що фактично сплачена або підлягає сплаті на момент перетину митного кордону України [4].

Мито сплачується митним органам України згідно з існуючими стандартами та умовами, що також застосовуються до товарів, які пересилаються в міжнародних поштових відправленнях підприємствам зв'язку. Державна фіскальна служба України встановлює порядок надання відстрочки та розстрочки оплати мита.

Митна вартість товарів - ключовий показник, визначаючи обсяг митних податків та зборів, і може обумовлювати різні обмеження щодо імпорту цих товарів. Визначення митної вартості включає подання декларації митної вартості, яку заявляє декларант під час пересування товарів через митний кордон України.

Митна вартість складається із ціни товару, вказаної в рахунку-фактурі іноземного контрагента, а також фактичних витрат, якщо їх не враховано у рахунку-фактурі. Ці витрати включають в себе транспортування, навантаження, занавантаження, переміщення та страхування до пункту перетину митного кордону України, а також комісійні та брокерські витрати, понесені під час митного оформлення в іноземних державах.

Методи визначення митної вартості і умови їх застосування встановлюються Митним кодексом. Це може включати в себе визначення на основі ціни угоди, зокрема фактурної вартості товару. Процес визначення митної вартості є важливим елементом митного регулювання, оскільки від цього параметру залежать обсяги фінансових зобов'язань та можливості ввозу товарів на митну територію України (рис. 1.3).

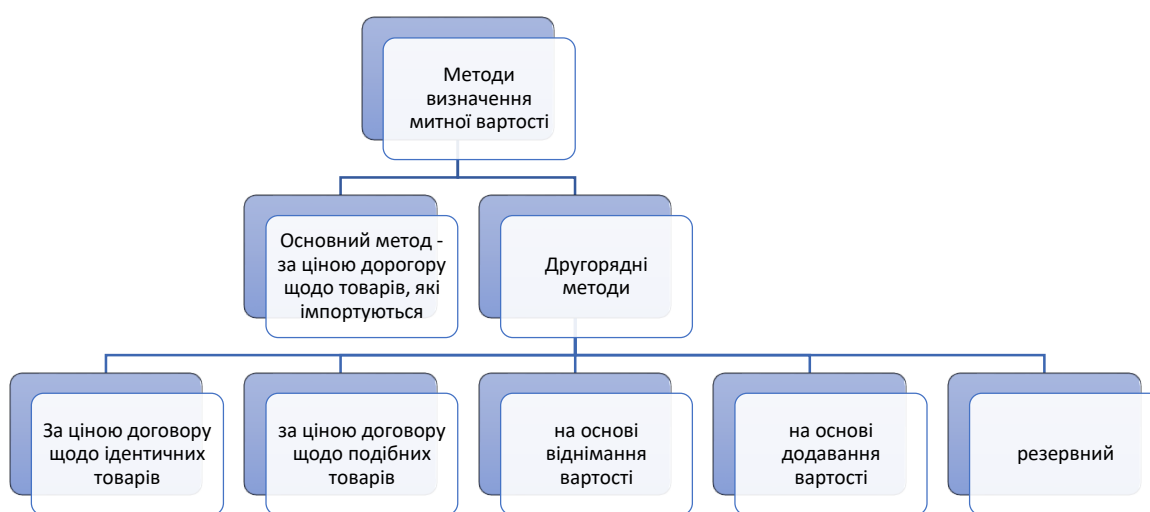

Рис. 1.3. Методи визначення митної вартості

Джерело: [8]

В сучасному світі міжнародна торгівля визначається складними процесами визначення фактурної вартості та походження товарів. Фактурна вартість, або контрактна вартість, встановлюється в контракті та рахунку-фактурі, що визначає ціну товару. Подальший розрахунок митної вартості враховує умови поставки товару згідно з INCOTERMS та включає витрати, включені до рахунку-фактури перед або після перетину митного кордону [5].

Країна походження товару грає важливу роль у митному регулюванні та статистиці зовнішньої торгівлі. Визначення країни походження ґрунтується на тому,

чи був товар повністю вироблений або підданий достатній переробці відповідно до критеріїв Митного кодексу. У випадках участі у виробництві товару декількох країн, походження визначається за критерієм достатньої переробки, а сертифікат про походження стає основним документом, що підтверджує цей факт.

Правила походження товарів, регульовані Конвенцією про походження товарів (COT), суттєво впливають на рівень оподаткування та можуть встановлювати обмеження щодо імпорту. Вони ґрунтуються на прозорих, необмежувальних для міжнародної торгівлі та позитивних стандартах. Довгострокова перспектива COT спрямована на гармонізацію правил походження для всіх її країн-членів [6].

Митна декларація виступає ключовим документом митного оформлення, що надає митному органу необхідну інформацію для контролю та оформлення. Процеси визначення митної вартості та походження товарів, які регулюються цими правилами, впливають не лише на митні аспекти, але й формують економічні та торговельні відносини між країнами. Вони сприяють узгодженню та гармонізації міжнародних торговельних відносин, сприяючи розвитку стабільних та взаємовигідних торговельних партнерств.

1.2. Ретроспектива становлення митно-тарифного регулювання в Україні

Гене́за системи митно-тарифного регулювання, розглянута в контексті класичної періодизації європейського історичного розвитку, віддзеркалює важливі аспекти економічного і соціального розвитку суспільства в різні історичні етапи. Визначені п'ять періоди в історії Європи - Стародавність, Середні віки, Ранній Новий час, Новий час і Новітній час - слугують ключем для розуміння еволюції митного регулювання (табл 1.1).

На початках людської історії, в епоху Стародавності, спостерігалася потреба в структурованих формах товарно-грошових відносин, що призвели до виникнення мита - платежу, який збирався в рамках торговельних відносин як в межах країни, так і в інтернаціональній торгівлі. Мито виступало як засіб накопичення та розподілу ресурсів для формування державних утворень.

Щодо походження самого терміну "мито", існує ряд теорій. Деякі дослідники вказують на стародавньонімецьке "myto" як збір, інші вбачають національне походження в слов'янському "мити" - одбирати, збирати. Різноманітні тлумачення підкреслюють складність та багатогранність цього поняття [7].

У період Середніх віків, із розширенням торговельних потоків та необхідністю врегулювання міжнародної торгівлі, митне регулювання набирає нового розмаху. Погляди на мито варіюють від його розгляду як збору чи податку до визнання його ролі внутрішнього податку на торгівлю.

Зазначимо, що відомості про мито зберігаються ще в давньоруському періоді. Руська Правда свідчить про його стягнення, але К.М.Лодиженський вказує на те, що ідея мита з'явилася в Київській Русі ще за правління Володимира Великого під впливом візантійських і грецьких священників.

Етап Раннього Нового часу супроводжується створенням митних тарифів, а перші спроби систематизації та регулювання митних відносин відзначаються в Тарифі - першому документі, що містив ставки мита. Відсутність розвиненої товарної номенклатури обмежувала його ефективність, але створення бази для подальшого розвитку митно-тарифного регулювання було невід'ємним кроком.

Новий час привів до активного розвитку торгівлі та потреби в удосконаленні системи митного регулювання. Введення тарифів і вдосконалення митних процедур стали необхідністю. У цьому контексті формується погляд на мито як на важливий елемент економічної політики країни.

Новітній час із собою несе глобалізацію та нові виклики для митно-тарифного регулювання. Сучасні системи митного контролю та тарифів

адаптуються до потреб глобального ринку, враховуючи технологічний прогрес та зміни в міжнародних відносинах.

Таблиця 1.1

Особливості становлення митно-тарифного регулювання за різних періодів розвитку світової цивілізації

Період	Країни лідери міжнародної торгівлі	Характеристика періоду	Роль та значення митно-тарифного регулювання
Стародавні часи, античність III тис. до н.е. - V ст. н.е.)	Стародавні Єгипет, Вавилон, Греція, Рим.	Перехід від первісно-общинного устрою до системи рабовласництва; Відсутність економічної активності у міновій торгівлі та зростання значення товарно-грошових відносин; Зміна місць торговельних центрів, формування владних структур та встановлення внутрішніх кордонів; Зміни в організації праці та розвиток торгівлі, впровадження інтернаціональних аспектів у господарські відносини; Виникнення та прогрес міжнародного обміну товарами.	Виникнення мита у вигляді збору (еквівалентного платежу) та його еволюція від форми внутрішнього податку до податку на зовнішню торгівлю, що призвело до утворення митного тарифу. Низька продуктивність праці визначала невеликий рівень митного оподаткування (відсоток мита 1-2% вважався стандартним, 3-5% вважалося достатнім для застосування певних протекціоністських заходів, а ставка в 10% вважалася заборонною). Використання мита як фіскального інструменту та розвиток його регульовальної функції.
Середньовіччя (V ст. - XV ст.)	Арабські племена, Візантія, середньовічні Італія, Іспанія, Франція та Німеччина	Занепад Римської імперії, масові міграції народів, занепад античної цивілізації, перетворення європейського обличчя, розпад традиційного устрою, поширення християнства, та еволюція та прогрес ремесел.	Втрата особливостей податку на зовнішню торгівлю та перехід до функції збору, що стає його основною рисою через занепад торгівлі. Оживлення та розповсюдження натуральних форм збору мита. Велике фіскальне тягаря феодально децентралізованої державної системи. Виникнення першого прототипу митного союзу – Ганзи.

Продовження таблиці 1.1

Ранній Новий час – XVIII ст.)	Іспанія, Португалія, Голландія, Англія, Німеччина Франція, Російська імперія.	Великі географічні відкриття та активний розвиток процесів інтернаціоналізації; Збільшення ввозу золота та срібла, що викликає інфляцію цін; Зміна до мануфактурного виробництва та виникнення капіталізму; Головна парадигма періоду - меркантилізм; Впровадження протекціонізму; Централізація європейських держав, поява абсолютизму та створення державних інститутів.	Розгортання торговельних зв'язків на відкритих територіях і в утворених колоніях; Набуття характерних рис мита на зовнішню торгівлю, припинення внутрішніх мит, як залишків середньовіччя; Визначення вартості, яка підлягає оподаткуванню, від ринкової вартості, виникнення митної вартості; Збільшення різноманіття товарів, стрімкий розвиток товарних категорій митних тарифів; Розширення системи зовнішньоекономічних пріоритетів національних економік, становлення інституту країни походження.
Новий час (XV-XX ст.)	Англія, США, Німеччина, Франція, Росія.	Створення республіканської форми управління під час Великої французької буржуазної революції; Суперництво між вільною торгівлею та протекціонізмом; Період промислової революції.	Отримання регулюючої (протекціоністської) ролі через митно-тарифне регулювання; Тарифні конфлікти, виникнення обмежувальних мит; Політизація регулювання мит і тарифів, отримання політичного впливу.
Індустріальний період (з 1914 р.)	США, СРСР, Німеччина, Англія, Японія, Китай Франція, Італія, Росія	Економічний, промисловий та торговельний занепад внаслідок Першої та Другої світових війн; Розділення світу на соціалістичний та капіталістичний блоки; Пасивне розвиток промисловості та міжнародної торгівлі після закінчення Другої світової війни; Еволюція торговельно-тарифних відносин в рамках міжнародних організацій;	Зниження митних ставок, зменшення фіскального і регулятивного потенціалу митно-тарифного регулювання; Енергійний розвиток та використання всіх аспектів митно-тарифного регулювання, виникнення фіскальних доповнень до митно-тарифного регулювання (ПДВ та інші)

Джерело: [7]

Стародавня торгівля виступала важливим стимулом для економічного розвитку багатьох цивілізацій. Зазначений текст свідчить про те, як відносини

міжнародної торгівлі сприяли формуванню багатих і могутніх країн, а також як неправильна торговельна політика може призводити до втрат і зниження рівня розвитку.

Спочатку слід звернутися до давнього Єгипту, де виникли міцні торговельні відносини з прибережними містами Сирії. У той час торгівля була обмеженою прибережною та мала міновий характер. Однак з розвитком фараонів XXVI династії, була відкрита "факторія" в Навкратісі, що призвело до активного розвитку торговельного мореплавства та встановлення митниць, приносячи великі доходи.

Згодом, у епоху Еллінізму, Греція визначилася як центр міжнародної торгівлі. Перемога в греко-перських війнах та формування Делоського союзу сприяли подальшому розвитку торгівельних зв'язків. Афіни, як морська держава, встановили систему мір та ваги, ввели мита та розробили торгове та морське право, що сприяло подальшому економічному зростанню [8].

Стародавній Рим слід приписувати розвиток системи податків та мит. Поступовий занепад землеробства і зростання міського населення вимагали великих державних витрат. Митний збір став важливим джерелом доходів, встановлюючи ставки на імпортовані товари та розкошіві предмети.

Не менш важливою була колоніальна політика Стародавньої Греції та Риму, що сприяла поширенню цивілізаційних інститутів та митної справи на нових територіях. Грецькі поліси використовували елліменіон – портовий збір, що віддавався впливовим особам полісу, підсилюючи роль приватної ініціативи у стягненні мита.

З переходом до Середньовіччя, зазначається падіння рівня міжнародної торгівлі через Велике переселення народів та занепад Західної Римської імперії. Феодалний лад призвів до гальмування розвитку торгівлі та виробництва.

Усі ці приклади демонструють, як міжнародна торгівля впливала на економічний розвиток стародавніх цивілізацій. Вона служила катализатором для створення багатих та впливових країн, а також сприяла поширенню культурних інновацій та цивілізаційних цінностей.

Міжнародна торгівля, що простягалася як у стародавні часи, так і ранньому Середньовіччі, виступала ключовим каталізатором економічного розвитку багатьох цивілізацій. За виваженої торговельної політики, багаті та впливові нації стають ще могутнішими, тоді як інші можуть опуститися на шкалі розвитку. Однак, не лише економічна сила, а й митниці виявляли величезний вплив на формування торговельних відносин у цей період.

У Стародавньому Єгипті та інших державах, таких як Індія, Вавилон, Фінікія, Греція та Рим, торгівля була основною складовою економічного розвитку. Перші згадки про зовнішньоторговельні відносини знаходимо в Єгипті VI династії, де вже тоді розвинулася прибережна та сухопутна торгівля. Жага до прибутку стимулювала активний розвиток торгового мореплавства, зокрема під час правління фараонів XXVI династії.

Стародавня Греція та Рим визначаються як лідери античної цивілізації. Афіни, ставши першою морською державою, встановлюють систему мір та ваги, вводять мита та розробляють торгове та морське право. Розвиток митних відносин продовжується в епоху Еллінізму, де ставка мита вже не обмежується 2%, а існують внутрішні мита.

Середньовіччя відзначається змінами в митному статусі регіонів. З падінням Римської імперії, нові гравці, такі як Візантія, Італія, Іспанія, Франція, Німеччина та арабські народності, вступають на світову торговельну арену. Однак, Візантійська торгівля стримується державними обмеженнями та митами, що негативно впливає на міжнародний товарообіг [9].

Перший крок європейця на американському континенті, відомий як Великі географічні відкриття, відзначив початок Раннього Нового часу (XVI–XVIII ст.), який приніс значні зміни в економічному устрої суспільства. Відкриття нових територій та міжнародний обмін матеріалами вивели світ на новий етап розвитку, де економіка, торгівля та політика взаємодіяли у формуванні нового порядку.

Одним із визначальних аспектів цього періоду були Великі географічні відкриття, які призвели до притоку золота та срібла до Європи, викликаючи

інфляційні процеси та змінюючи товарно-грошові відносини. Це сприяло розвитку нових фінансово-економічних принципів, таких як меркантилізм, який активно сприяв накопиченню капіталу та розвитку мануфактурного виробництва.

Мануфактура витісняла цехове виробництво та глибоко вплинула на міжнародний поділ праці. Разом із цим виникла нова стратегія державної торговельної політики – протекціонізм, який відступав від ліберальних принципів та підтримував розвиток внутрішніх галузей мануфактурного виробництва.

Великі географічні відкриття відкрили нові ринки та привнесли безліч нових товарів, що викликало потребу в регулюванні торговельних відносин. Тенденція протекціонізму розвивалася в умовах зростаючого товарного різноманіття, виражаючись у створенні системи митно-тарифного регулювання та товарної номенклатури.

Централізація влади в Європі формувала цілісні державні структури, які виявилися важливими у розвитку митної системи. Міждержавні договори грали ключову роль у визначенні та впорядкуванні міжнародних торговельних відносин, а уніфікація систем мит та пільг через міжнародні договори виділяла інститут країни походження [6].

Велика Французька буржуазна революція 1789 року означила перехід від абсолютизму до республіканської форми правління і визначила розвиток Нового часу. В цьому періоді розвивалися дві ключові торгово-економічні парадигми – фритредерство та протекціонізм. Теорії вільної торгівлі, представлені Адамом Смітом та Давідом Рікардо, стали основою для фритредерських ідей.

Проте, Фрідріх Ліст та інші ідеологи протекціонізму вказували на необхідність захисту національної промисловості від конкуренції за допомогою тарифів. В розвинутих країнах, таких як Німеччина, Франція та Росія, протекціонізм був ключовим інструментом для будування фінансової та політичної незалежності.

З проведеного дослідження видно, що у XIX столітті митно-тарифне регулювання зазнало суттєвих змін, перетворившись на інструмент, що регулює та

захищає національне господарство. Тарифи стали не лише фінансовим інструментом, але й засобом протекції, особливо в контексті становлення промислової революції. Слова Д. І. Менделєєва про "мертву формулу закону", що живе зі всіма проявами життя, підкреслюють складність та значущість митного тарифу.

На початку XX століття спостерігається зростання протекціоністських тенденцій, коли країни вибудовують тарифні бар'єри для захисту ключових галузей своєї економіки. Митні відносини перетворюються на інструмент зовнішньоекономічної політики, спрямованої на заволодіння ринками конкурентів. Це призводить до загострення боротьби за ринки збуту, що, в свою чергу, ускладнює міждержавні відносини, зокрема перед Першою світовою війною.

Перехід від Нового до Новітнього періоду економічного розвитку визначається Першою світовою війною. Міжнародні конференції у Женеві в 1923 та 1928 роках, організовані Лігою Націй, визначили шляхи поживлення міжнародної торгівлі, заборонивши використовувати митні формальності для маскування тарифів. Створення Постійної палати міжнародного правосуддя в Гаазі також сприяло стабілізації економічних процесів та визначенню понять, таких як митний союз [10].

Після Другої світової війни настає період стрімкої поляризації світової економіки. Важливим визначником цього часу стає розпад світової колоніальної системи та активна участь молодих економік у міжнародних торговельних відносинах. Поширення міжнародного поділу праці призводить до інтернаціоналізації товарно-виробничих потоків та створення інтеграційних угруповань, де лібералізація умов торгівлі визначає інтеграційні ініціативи.

У післявоєнний період позиції країн змінюються, і виходять на передній план ФРН, Японія, Італія та Канада. Протекціонізм заміщується ліберальними торгово-тарифними відносинами, що визначається активним застосуванням митно-тарифного інструментарію. Раунди переговорів ГАТТ у 1947-1967 роках,

спрямовані на зниження митних тарифів, а також розвиток інтеграційних угруповань, підкреслюють важливість лібералізації умов торгівлі.

Тенденція до послаблення ролі митно-тарифної складової в системі зовнішньоторговельних відносин відкриває нові горизонти для світового економічного взаємодії, але при цьому призводить до значних викликів для держав та їхніх економік. У контексті цього тексту можна розглядати різні аспекти цієї тенденції, які визначають динаміку та спрямованість митно-тарифного регулювання.

Зниження бар'єрів для вільної торгівлі є позитивним аспектом, який сприяє створенню умов для більш ефективного глобального економічного взаємодії. Проте, це також призводить до втрати фіскальної складової для державних бюджетів. Заради компенсації цієї втрати держави вдаються до створення додаткових податків, що може впливати на підприємницьку активність та споживчі можливості громадян.

Втрата регулятивно-захисного впливу митного тарифу також породжує виклики для національних економік. У контексті глобалізації, де важливими є вільний рух товарів та послуг, неопротекціоністські інструменти стають невід'ємною частиною стратегій розвинутих країн. Хоча ці інструменти суперечать правилам СОТ, вони активно використовуються, особливо в умовах великої конкуренції на світових ринках [11].

Неопротекціонізм, як наголошено в тексті, може бути особливо небезпечним для країн зі слабкою або перехідною економікою, і до цього числа віднесена Україна. Для таких країн важливо бути гнучкими та знаходити баланс між відкритістю до світового ринку та захистом власних інтересів.

Особливий акцент в тексті робиться на історичних трансформаціях митної політики. Розвиток митно-тарифного регулювання в СРСР, де в умовах державної монополії правоохоронна функція митниці мала пріоритет, визначався контекстом економічної системи. Після зриву державної монополії в 1989 році митно-тарифна

політика набула нових регулятивних функцій, що свідчить про поступові зміни в стратегії взаємодії національних економік у глобальному контексті.

Висновок проведеного дослідження полягає в тому, що митно-тарифне регулювання є невід'ємною частиною світової економічної системи, яка постійно адаптується до змін у політичних, економічних та соціальних умовах. Тенденція до послаблення його ролі викликає не лише нові можливості, але і потребу в пошуку балансу між відкритістю та захистом, щоб забезпечити сталість та стійкість світового економічного ландшафту.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз основних показників митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні

На сьогоднішній день митно-тарифне регулювання стало необхідною складовою торгово-політичного механізму багатьох країн, включаючи Україну. Це інструмент використовується для захисту національної економіки, виконання міжнародних зобов'язань, підтримки стабільності міжнародної торгової системи та інших завдань. Дієве митно-тарифне регулювання в Україні виступає ключовим елементом активної митної політики, спрямованої на забезпечення фінансового наповнення держбюджету, захисту економічних інтересів та регулювання зовнішньої торгівлі.

Класичні методи митно-тарифного регулювання включають в себе використання митного тарифу, класифікацію товарів, визначення країни походження товару, визначення його митної вартості, а також надання митних пільг та преференцій. Митний тариф виконує ряд функцій в економіці, але особливе значення має його фіскальна функція, яка полягає в зборі коштів для державного бюджету. Це стає особливо важливим у менш розвинених економіках, де зовнішні джерела надходжень до бюджету часто переважають внутрішні. У таких умовах митниця стає ключовим інструментом фіскальної політики, де податкова функція виявляється домінуючою [12].

У транзитивній економіці зовнішні джерела надходжень нерідко є більш перспективними порівняно з внутрішніми. Отже, роль митниці як фіскального органу підсилюється, змінюючи акцент з регулювання на оподаткування. Важливим показником ефективності митно-тарифного механізму є митні

надходження, які визначаються економічними прогнозами та грають суттєву роль в удосконаленні системи митно-тарифного регулювання загалом.

Таблиця 2.1

Динаміка надходжень митних платежів до Державного бюджету України
у 2019-2023 рр.

Показник	2019	2020	2021	2022	2023
Перераховано ДМСУ до Державного бюджету України – усього, млрд. грн	305,1	360,0	485,3	300,6	364,39
У тому числі: Мито, млрд. грн.	22,54	23,86	26,50	29,87	29,99
Питома вага мита у загальних обсягах перерахувань до державного бюджету, %	7,21	7,45	7,12	7,97	8,23
Податок на додану вартість (ПДВ), млрд. грн.	219,54	248,73	292,57	286,61	273,18
Питома вага ПДВ у загальних обсягах перерахувань до Державного бюджету, %	75,20	77,71	78,59	76,54	74,96
Акциз, млрд. грн.	40,09	46,13	52,04	56,79	59,90
Питома вага акцизу у загальних обсягах перерахувань до Державного бюджету, %	14,21	14,41	13,98	15,16	16,43
Єдиний збір, млрд. грн.	0,12	0,13	0,15	0,14	0,17
Питома вага єдиного збору у загальних обсягах перерахувань до Державного бюджету, %	0,04	0,05	0,03	0,04	0,05
Митні збори, млрд. грн	0,98	1,02	0,99	1,05	1,11
Питома вага митних зборів у загальних обсягах перерахувань до Державного бюджету, %	0,30	0,34	0,27	0,27	0,30
Інші збори, млрд. грн.	0,03	0,03	0,03	0,04	0,04
Питома вага інших зборів у загальних обсягах перерахувань до Державного бюджету, %	0,03	0,04	0,01	0,02	0,03

Джерело: [14]

Аналізуючи дані представленої таблиці за роки 2020-2023 років, можна визначити динаміку перерахувань до Державного бюджету України з різних джерел.

Загальна сума перерахованих коштів з Державної митної служби України (ДМСУ) до Державного бюджету зазнала деякого коливання, зменшившись з 372,28 млрд. грн у 2021 році до 364,39 млрд. грн у 2023 році.

Мито та податок на додану вартість (ПДВ) є основними джерелами доходів для бюджету. Податок на додану вартість відзначається стабільністю, але

спостерігається певний зниження від 292,57 млрд. грн у 2021 році до 273,18 млрд. грн у 2023 році. З іншого боку, мито та акцизи зростають в обсягах, вказуючи на певну динаміку розвитку цих сегментів.

Питома вага мита в загальних обсягах перерахувань до державного бюджету показує поступовий ріст, досягаючи 8,23% у 2023 році. У той час як питома вага ПДВ та акцизів демонструє невеликий спад, проте залишається значущою часткою в бюджетних надходженнях.

Загалом, розподіл джерел доходів відображає певні зміни в структурі економічної діяльності та фіскальної політики країни, що варто враховувати при формуванні подальших стратегій фінансового управління.

Роль митних органів в Україні в сучасних умовах визначається їхнім приносом до державної казни. Для досягнення цієї мети, вони активно контролюють митну базу оподаткування, уникають заниження митної вартості товарів та запобігають неправильній класифікації товарів і їх походження. Зростання платежів пов'язане з економічним розвитком та стимулюванням зовнішньоекономічної діяльності [15].

Таблиця 2.2 відображає динаміку митних платежів в період 2020-2023 рр. Ці показники свідчать про успішність заходів та важливість ролі митних органів у фінансовому житті країни. Проте, для тривалого успіху, митні служби повинні адаптуватися до змін, забезпечуючи високий рівень професіоналізму та використання новітніх технологій.

Таблиця 2.2

Динаміка надходжень мита та його частки у державному бюджету України

Рік	2019	2020	2021	2022	2023
Доходи державного бюджету, млрд. грн.	7485,35	793,44	928,11	998,34	1076,03
Надходження до бюджету від мита та митних платежів, млрд. грн.	306,42	320,09	372,28	374,41	364,39
Частка митних платежів у доходах бюджету, %	40,25	40,34	40,11	37,50	33,86

Продовження таблиці 2.2

Мито, млрд. грн., у т.ч.:	21,54	23,86	26,50	29,87	29,99
Ввізне (імпортне) мито, млрд. грн.	22,96	23,22	25,99	29,64	29,74
Вивізне (експортне) мито, млрд. грн.	0,59	0,64	0,51	0,23	0,25
Частка надходження імпортного мита в доходах бюджету, %	2,83	2,93	2,80	2,97	2,76
ВВП, млрд. грн.	2850,66	2983,88	3560,60	3978,40	4194,10
Частка надходження імпортного мита у ВВП, %	0,74	0,78	0,73	0,75	0,71

Джерело: [37]

Аналізуючи дані таблиці за період 2019-2023 років, можна визначити динаміку доходів державного бюджету та їх залежність від митних платежів.

У цьому періоді доходи державного бюджету зросли із 793,44 млрд. грн у 2020 році до 1076,03 млрд. грн у 2023 році. На противагу цьому, надходження до бюджету від мита та митних платежів вказують на певний спад, зменшившись з 372,28 млрд. грн у 2021 році до 364,39 млрд. грн у 2023 році.

Частка митних платежів у доходах бюджету показує послаблення з 40,34% у 2020 році до 33,86% у 2023 році. Важливо відзначити, що частка імпортного мита в доходах бюджету також зазнає зниження, від 2,93% у 2020 році до 2,76% у 2023 році.

Динаміка надходжень імпортного мита у відсотках від ВВП вказує на загальний тренд зменшення, що може свідчити про різноманітні аспекти економічної ситуації країни. У цілому, зміни в структурі доходів бюджету та залежність від митних платежів вимагають уважного аналізу та врахування при формуванні фіскальних стратегій.

Протягом 2019-2023 років відсоткові співвідношення доходів бюджету, які надходили від ввізного мита, та їх відношення до ВВП відзначалися змінами, які можна спостерігти на ілюстрації у рисунку 2.1.

Рис. 2.1. Зміни питомої ваги імпортного мита в доходах бюджету та у ВВП
Джерело: [13]

Україна, як країна з розвинутою економікою, активно взаємодіє зі світовими партнерами через зовнішньоекономічні відносини. Аналізуючи статистичні дані, представлені на рисунку 2.1, можна визначити певні тенденції в митній політиці країни, що відображаються в доходах бюджету та участі імпортного мита у формуванні економічного обличчя України [16].

У 2021 році спостерігається зниження частки надходження імпортного мита в доходах бюджету порівняно з 2022 роком. Однак вже наступного року маємо позитивну динаміку - поступове зростання цього показника. З аналізу статистичних даних видно, що частка надходження імпортного мита у валовому внутрішньому продукті (ВВП) України в цілому відзначається тенденцією до падіння протягом 2019-2023 років.

Необхідно звернути увагу на той факт, що після вступу України до Світової організації торгівлі (СОТ) в 2008 році митний тариф зменшився, що призвело до зменшення середньоарифметичної ставки ввізного мита. Однак, згідно з аналізом, це зменшення ролі ввізного мита у формуванні дохідної частини бюджету також пов'язане із значним падінням курсу гривні відносно американського долара.

Девальвація гривні призвела до збільшення захисного ефекту навіть при невеликих ставках мита, оскільки подорожчали імпорتنі товари, що зменшило їхні поставки та відповідно, надходження від оподаткування імпортних операцій.

Сучасна ситуація на ринку також визначається проблемами тіньового сектору. Велика частина національної економіки залишається у тіні, уникаючи сплату податків. Державна митна служба України активно працює над зменшенням таких явищ, виявляючи та припиняючи факти контрабанди. Однак, несвоєчасне виявлення та недостатній контроль можуть призвести до втрат в бюджеті, які відображаються в статистиці. Наприклад, за 2021 рік порушено 184 кримінальних справи на суму 357,4 млн. грн, але потенційно можливі втрати можуть бути набагато більшими.

Важливим аспектом є потреба вдосконалення митно-тарифного регулювання для ефективного забезпечення бюджету. Першочерговими заходами є посилення митного контролю, недопущення заниження митної вартості, правильна класифікація товарів та визначення їхнього походження. У перспективі важливим завданням є спрощення та оптимізація митних процедур [17].

У контексті обмежень у свободі змінювати митні тарифи відповідно до умов вступу до СОТ, необхідно шукати інноваційні рішення. Проблема зважених митних тарифів потребує уваги, оскільки вона стоїть дуже гостро. Запропоновані організаційні заходи, такі як прискорення митного контролю та митного оформлення товарів, запобігання контрабанді та корупційним діям, мають на меті забезпечити повноту надходжень митних платежів до державного бюджету.

Під впливом Угоди про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та Європейським Союзом, яка стартувала 1 січня 2016 року, відбулися значні зміни в митно-тарифній системі. За інформацією Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, ця угода призвела до ліквідації 97% тарифів на українські товари та значного зниження середнього тарифу на експорт, з 7,6% до 0,5%.

Для кращого розуміння функціонування митно-тарифної системи України в 2023 році, давайте проведемо аналіз графіків структури експорту та імпорту з різними країнами. Це дозволить нам виявити динаміку торгівлі, визначити основні партнери та визначити ефективність угоди. Такий підхід допоможе нам зрозуміти, наскільки ЗВТ сприяє розвитку та розширенню торговельних зв'язків України з країнами Європейського Союзу та іншими партнерами.

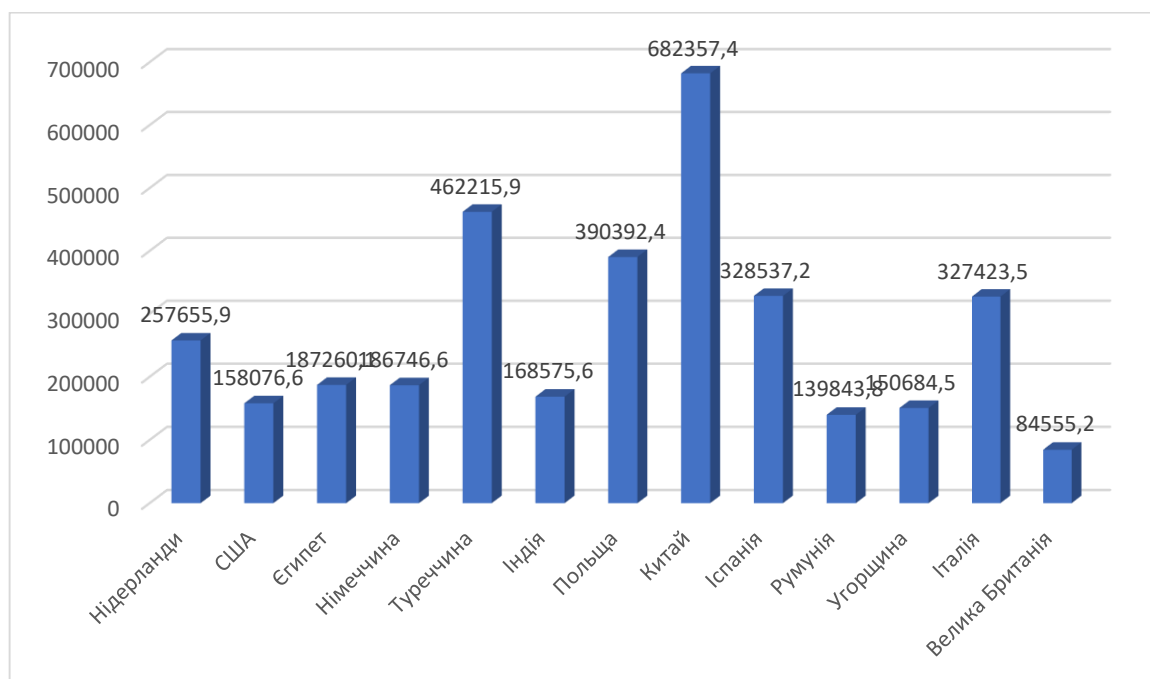

Рис. 2.2. Експорт України у 2023 році за країнами, тис.дол. США

Джерело: [14]

Україна, завдяки інтенсивним торговельним зв'язкам, активно розширює свій експортний обсяг, де критичну роль відіграють такі країни, як Китай, Туреччина та Польща. За даними, експорт до Китаю досяг 682,357.4 тис. доларів США, до Туреччини - 462,215.9 тис. доларів США, та до Польщі - 390,392.4 тис. доларів США.

Особливу важливість відіграють торговельні взаємини між Україною та Європейським Союзом, які підтверджуються великим обсягом експорту до країн ЄС. На фоні цього, виділяються інші стратегічні партнери, такі як США, Індія та Іспанія, які також сприяють високим показникам українського експорту. Це свідчить про великий потенціал українських підприємств та їхньої продукції на

міжнародному ринку, підтверджуючи успішну інтеграцію України в глобальну економіку.

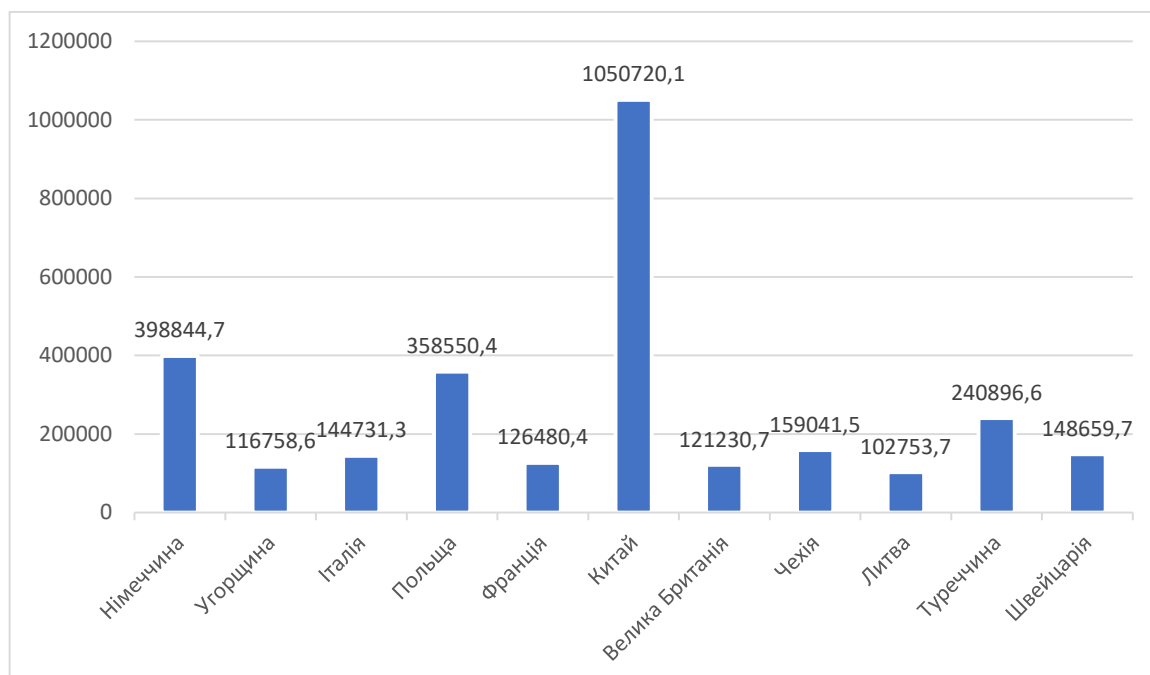

Рис. 2.3. Імпорт України у 2023 році за країнами, тис.дол. США

Джерело: [14]

Тарифна політика та система імпорту в Україні визначаються рядом факторів, серед яких особливо виділяється активна роль Китаю та країн Європейського Союзу в постачанні товарів. На основі даних, поданих у зображенні 2.3, можна визначити, що Китай займає лідируюче положення в якості головного постачальника товарів в Україну, і його імпорт досягає значної суми в розмірі 1,050,720 тис. доларів США.

Помітна частка імпорту також поступає з країн Європейського Союзу, таких як Велика Британія, Франція, Чехія та Швейцарія, що свідчить про важливість європейського регіону в структурі імпорту України. Згідно угоди, Україна має спеціальні тарифні квоти для ряду товарів, що регулює імпорتنу політику та сприяє міжнародній торгівлі.

Однак важливо підкреслити, що імпортна структура не обмежується лише однією країною чи регіоном, що свідчить про різноманітність джерел постачання.

Зокрема, країни Європейського Союзу впливають на імпорتنу структуру значно, регулюючи тарифні квоти для різних видів товарів [18].

Щодо митно-тарифної системи України, важливим є аспект модифікації тарифних ставок. Проте для вивчення ефективності системи важливо враховувати й інші фактори, такі як результативність митного контролю, спрощення процедур та боротьба з корупцією. Зміна тарифів в цьому контексті може відігравати ключову роль у впливі на економіку та зовнішньоекономічну сферу України.

Україна, яка вивчає досвід інших країн і вдосконалює свою митно-тарифну політику, прагне забезпечити сприятливі умови для розвитку міжнародної торгівлі та збереження економічної стабільності. Зрозуміло, що тарифи стають важливим інструментом у великій мозаїці факторів, що визначають зовнішньоекономічний обличчя країни.

Таблиця 2.3

Зміна тарифних ставок в Україні за 2016-2023 роки

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Алкогольні напої, грн/літр	105,8	126,96	126,96	126,96	126,96	126,96	126,96	133,31
Тютюн та тютюнові вироби (грн/1 кг)	445,56	559,78	726,15	949,8	1139,76	1367,71	1641,26	2836,08
Пальне (євро/1000 л)	171,5	213,5	213,5	213,5	213,5	213,5	100 (з 01.01.2023); 213,5 (з 01.07.2023)	213,5
Транспортні засоби (за 1 см ³ об'єму двигуна)	від 0,01 євро до 2,209 євро							
Електрична енергія (% від вартості реалізації)	3,2							

Джерело: [37]

Таблиця відображає динаміку тарифних ставок найбільш бюджетоутворюючих товарних груп в Україні протягом періоду з 2016 по 2021 рік, розкриваючи значущі зміни в цій сфері. Ставки акцизного податку на алкогольні

напої зросли з 105,8 грн у 2016 році до 133,31 грн у 2023 році. Основне підвищення відбулося у 2017 році (з 105,8 до 126,96 грн), після чого ставки залишалися стабільними до 2022 року, коли вони знову зросли до 133,31 грн у 2023 році.

Ставки акцизного податку на тютюн та тютюнові вироби значно зросли з 445,56 грн у 2016 році до 2836,08 грн у 2023 році. Щорічне зростання ставок було стабільним і значним, особливо помітне підвищення відбулося в 2023 році, коли ставка піднялася майже вдвічі з 1641,26 грн до 2836,08 грн.

Ставки акцизного податку на пальне зросли з 171,5 євро у 2016 році до 213,5 євро у 2017 році і залишалися стабільними до 2022 року. У 2023 році відбулася тимчасова зміна ставки: з 1 січня вона становила 100 євро, а з 1 липня повернулася до 213,5 євро.

Ставки акцизного податку на транспортні засоби залишалися відносно стабільними протягом усього періоду і становили від 0,01 євро до 2,209 євро за 1 см³ об'єму двигуна.

Акцизний податок на електричну енергію становив 3,2% від вартості реалізації.

За період 2016-2023 років в Україні спостерігалось значне підвищення акцизних ставок на алкогольні напої, тютюн та тютюнові вироби. Зростання ставок на алкогольні напої було відносно помірним, з помітним збільшенням у 2017 році та подальшим стабільним рівнем до 2022 року, коли відбулося чергове підвищення. Акцизний податок на тютюн зростав значно більш стрімко, що відображає політику уряду щодо боротьби з курінням, зокрема суттєве збільшення в 2023 році. Ставки акцизного податку на пальне також були підвищені в 2017 році і залишалися стабільними до 2023 року, коли спостерігалася тимчасова зміна, можливо, пов'язана з економічними чи ринковими умовами. Ставки акцизного податку на транспортні засоби залишалися відносно стабільними протягом цього періоду. Акциз на електричну енергію становив 3,2% від вартості реалізації і не зазнав змін. Це свідчить про загальну тенденцію до підвищення акцизних ставок на основні акцизні товари, що може бути частиною стратегії уряду щодо збільшення

бюджетних надходжень та регулювання споживання шкідливих для здоров'я товарів.

На основі зміни тарифів можна висунути кілька можливих висновків, які важливо розглянути для розуміння впливу цих змін на економіку країни. Перш за все, зміна тарифів може вказувати на стратегію захисту внутрішнього виробництва, яке підтримується підвищенням митних ставок на імпортні товари.

Другим можливим наслідком є вплив на рівень інвестицій в країну. Зниження митних ставок може робити Україну більш привабливою для іноземних інвесторів, зокрема тих, які зацікавлені у зовнішньому ринку та експорті [19].

Третім аспектом є вплив на міжнародну конкурентоспроможність. Зміна тарифів може визначати конкурентність внутрішнього виробництва та експортних товарів, що може бути стратегічно важливим для забезпечення стійкої позиції на світовому ринку.

Нарешті, зміна тарифів впливає на дохід держави. Зменшення тарифів може призвести до зменшення доходів від митних платежів, тоді як їх підвищення може збільшити дохід держави.

Однак для досягнення оптимальних результатів важливо збалансувати захист внутрішнього виробництва та забезпечити доступ до імпорту, ураховуючи міжнародні зобов'язання та інтереси економіки. Важливим є ретельний аналіз інших чинників, таких як регулювання, контроль та боротьба з корупцією, для повного розуміння впливу тарифної політики на економіку України.

2.2. Оцінка впливу митної політики України на економічний розвиток держави

Митна політика в умовах повномасштабної війни визначається не лише змінами у торгових потоках та вартості товарів, але й глибоким впливом на економіку та безпеку країни. У цьому есе розглянемо специфічні особливості

митної політики в контексті воєнного конфлікту та її вплив на торгівлю та гуманітарну допомогу.

На перший погляд, головним наслідком війни є зміна торгових потоків. Країна, перебуваючи в стані війни, має адаптувати свою митну політику до ситуації на фронті та зовнішньої торгівлі. Блокада окремих територій може вимагати коригування митних ставок для забезпечення незалежності від поставань з цих територій.

Вторгнення на територію країни викликає суттєві зміни в нормативно-правових актах, спрямованих на спрощення процесів оформлення товарів та транспортних засобів. Це необхідно для забезпечення оперативного та безперешкодного перетину товарів, а також забезпечення населення та Збройних Сил країни необхідним у такий складний час [28].

Блокування морських портів перенаправляє ланцюги поставок на залізничний та автомобільний транспорт, що вимагає швидшого проходження товарів через кордон. Для цього здійснено скорочення контрольних процедур, розподіл особового складу та підвищено кількість митників на пунктах пропуску. Також налагоджено ефективну комунікацію між керівниками постів та представниками волонтерських організацій для отримання інформації про гуманітарну допомогу.

Постановою КМУ визначено процедури пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон під час воєнного стану. Зокрема, дозвіл на перетин кордону надається на основі декларації без застосування нетарифних заходів регулювання та гарантійних листів. Це спрощує та пришвидшує процес оформлення гуманітарної допомоги за рахунок інтеграції з інформаційною системою митниці.

Отже, митна політика в умовах повномасштабної війни виявляється в гнучкому реагуванні на зміни в торгових потоках та вартості товарів, спрощенні процедур пропуску товарів та гуманітарної допомоги, а також в удосконаленні комунікації між різними структурами для ефективного управління в ситуації війни.

Аналіз активності експорту та імпорту України у контексті її зовнішньої торгівлі набуває великої ваги в умовах кризи, спричиненої пандемією. При ретельному розгляді загального обсягу експорту та імпорту товарів і послуг в Україні виявляються як позитивні, так і негативні тенденції його розвитку, що відображені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.4

Товарообіг України у 2019 – 2023 роках, млн. дол. США

Рік	Товарообіг	Сальдо	Імпорт	Експорт
2019	92797	-6277	49537	43260
2020	104204	-9547	56875	47329
2021	110476	-10353	60414	50061
2022	103429	-5040	54234	49195
2023	111872	-2938	57405	54467

Джерело: [14]

Аналізуючи дані таблиці товарообігу України за період з 2019 по 2023 роки, можна визначити кілька ключових тенденцій. Загальний товарообіг країни зросло з 92,797 млн. дол. США у 2019 році до 111,872 млн. дол. США у 2023 році. За цим показником спостерігається певний позитивний динамізм, що може свідчити про стійкий розвиток зовнішньоторговельних відносин України.

Негативне сальдо торговельного балансу складало -6,277 млн. дол. США у 2019 році і покращилося до -2,938 млн. дол. США у 2023 році. Можна припустити, що країна працює над зменшенням різниці між обсягами імпорту та експорту, що є позитивним сигналом для економіки.

Імпорт зростав з 49,537 млн. дол. США у 2019 році до 57,405 млн. дол. США у 2023 році, в той час як експорт також демонстрував зростання з 43,260 млн. дол. США до 54,467 млн. дол. США за той самий період. Збільшення обсягів імпорту та експорту може вказувати на активний взаємний обмін товарами на міжнародному ринку та розвиток експортної спрямованості.

Оцінюючи обсяги експорту та імпорту товарів і послуг за їх вартістю, ми провели розрахунок коефіцієнта покриття експортом імпорту (рис. 2.5)

У сучасних умовах глобалізації ефективність зовнішньоекономічних відносин визначає фінансове здоров'я країни. Коефіцієнт покриття імпортом/експортом на рівні 0,90 у 2022 р. свідчить про дефіцит торгівлі.

Доходи від зовнішньоекономічної діяльності є ключовим джерелом мобілізації ресурсів для бюджету. Тарифи, податки та збори формують прибуток від торгівлі, а їхні зміни впливають на економіку.

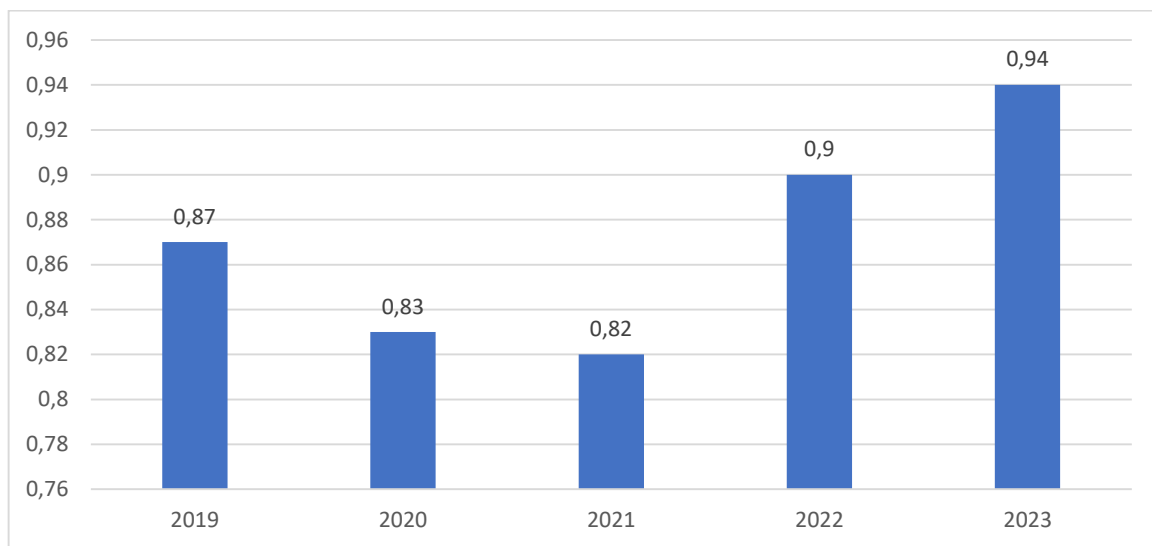

Рис. 2.4. Динаміка коефіцієнта покриття експортом імпорту 2019-2023рр.

Джерело: [14]

У представленій таблиці відображено перехресний аналіз динаміки оподаткування міжнародної торгівлі та зовнішніх операцій у загальному бюджеті України з 2019 року. Зазначимо, що спостерігається тенденція зростання податкових надходжень з міжнародної торгівлі та зовнішніх операцій як у гривнях, так і в іноземній валюті. В середньому ці надходження збільшуються на 2 508,88 млн. грн щорічно.

Таблиця 2.5

Горизонтальний аналіз надходжень податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції до Зведеного бюджету України за 2019–2023 роки

Показники	2019	2020	2021	2022	2023
Сума податків на	20370,98	24541,81	27076,62	30086,00	30406,50

міжнародну торгівлю та зовнішні операції в млн.грн.					
Абсолютне відхилення, млн.грн	100	4170,83	2534,81	3009,38	320,5
Темп приросту, %	100	20,47	10,33	11,11	1,06
Середній курс грн. щодо дол. США	25,55	26,60	27,20	25,85	26,96
Сума ЄП в млн. дол. США	797,29	922,62	995,46	1163,87	1127,84
Абсолютне відхилення, млн. дол. США	100	125,33	72,84	168,41	-36,03
Темп приросту, %	100	15,72	7,89	16,92	-3,09

Джерело: [37]

Вплив глобальних економічних та політичних подій на податкові надходження є однією з ключових складових економічної стабільності країни. Особливу увагу слід приділяти динаміці міжнародної торгівлі та закордонних операцій, оскільки вони суттєво впливають на фінансове здоров'я країни [7].

У 2022 році Україна стикнулася із значним відхиленням податкових надходжень від міжнародної торгівлі та закордонних операцій. Однією з головних причин цього стала зміцнення гривні на світовому валютному ринку. Це викликало ряд викликів для експортерів та імпортерів, що мали вплив на обсяги та обсяги оподаткування. Цей фактор, як виявилось, був ключовим у визначенні структури податкових відхилень.

Насупроти цьому, в 2023 році відхилення від попереднього року були мінімальними.

Невід'ємною частиною аналізу податкових відхилень є погляд на динаміку за останні роки. Рисунок 2.6 надає образний зріз податкових надходжень до Зведеного бюджету України на міжнародну торгівлю та зовнішні операції. Звертає увагу, що у

2019–2020 роках відбувалося незначне перевиконання податкових надходжень, що свідчить про економічну стабільність. Однак у 2022–2023 роках спостерігається недовиконання бюджету, основною причиною якого є пандемія коронавірусу та введення карантинних обмежень.

Війна в Україні вплинула на діяльність більшості платників податків, що в свою чергу призвело до зменшення обсягів міжнародної торгівлі та закордонних операцій. Це є ілюстрацією того, як події на міжнародному рівні можуть вплинути на фінансовий стан країни через систему податкових відхилень.

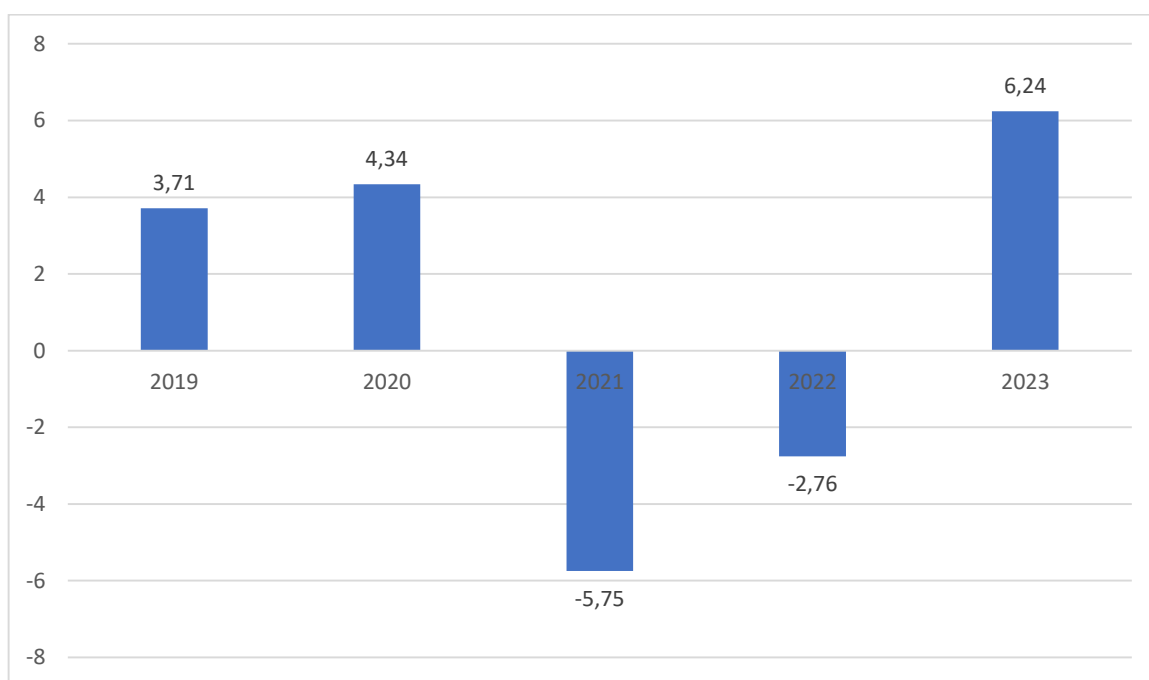

Рис. 2.5. Оцінка показників пере- або недовиконання Зведеного бюджету України у розрізі податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції протягом 2019–2023 рр., %

Джерело: [14]

Темпи зростання платежів від імпорту є ключовим показником для оцінки економічного стану країни та її зовнішньої торгівлі. Аналізуючи надходження платежів від імпорту у період з 2019 по 2023 рік, можна зробити висновок про тенденції та виклики, що стикається держава.

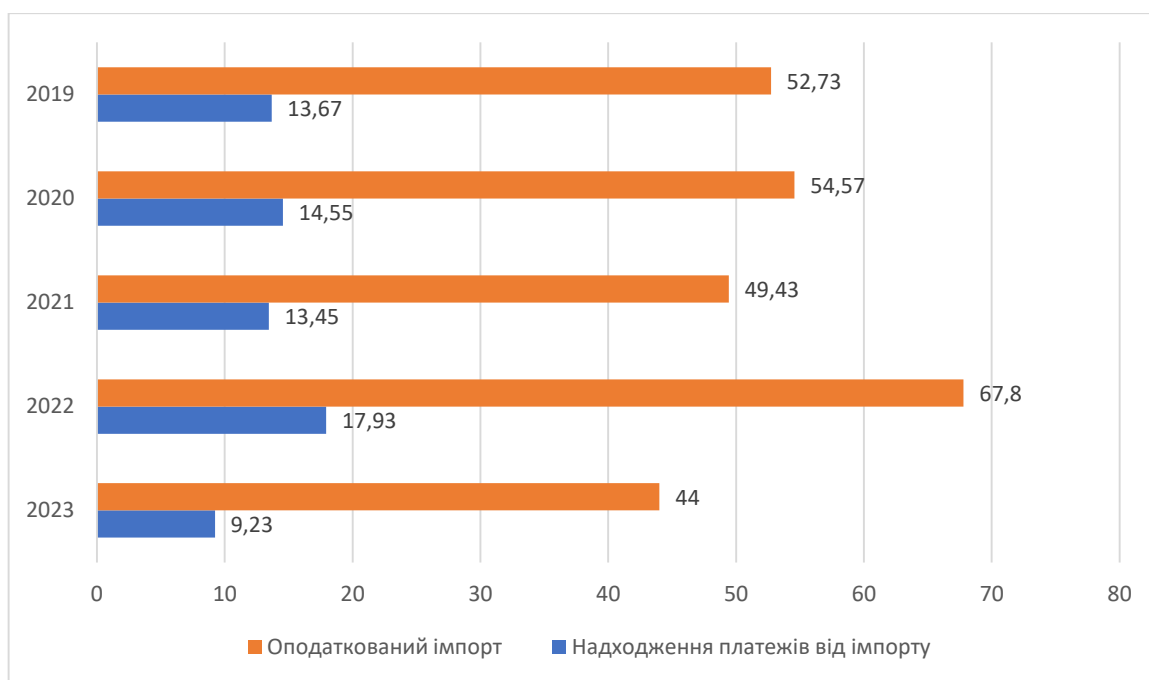

Рис. 2.6. Динаміка надходжень платежів від імпорту та оподаткованого імпорту

Джерело: [14]

У 2019 році оподаткований імпорту становив 52,73 млрд. доларів США, а надходження від імпорту складала 13,67 млрд. доларів США. Темп зростання платежів від імпорту порівняно з попереднім роком склав 6,4%. Подібний темп зберігався і в 2020 році, коли оподаткований імпорту зріс до 54,57 млрд. доларів США, а надходження від імпорту збільшилися до 14,55 млрд. доларів США.

Проте у 2021 році відбулися зміни. Оподаткований імпорту зменшився до 49,43 млрд. доларів США, а надходження платежів від імпорту стали меншими, склавши 13,45 млрд. доларів США. Найбільш відчутною була зміна темпу зростання платежів від імпорту, який склав -7,5%, що вказує на від'ємний ріст надходжень у порівнянні з попереднім періодом. Це свідчить про можливі труднощі у зовнішній торгівлі, що можуть бути пов'язані з економічними факторами.

У 2022 році спостерігався значний ріст оподаткованого імпорту, який збільшився до 67,8 млрд. доларів США, і надходження від імпорту також зросли до 17,93 млрд. доларів США. Темп зростання платежів від імпорту склав 33,2%. Проте, у 2022 році відбулося раптове зменшення оподаткованого імпорту до 44 млрд.

доларів США, а надходження платежів від імпорту склали 9,23 млрд. доларів США. Темп зростання платежів від імпорту склав -48,6%, що є негативним показником для економіки країни.

Податкове навантаження та митні платежі є ключовими компонентами фінансової системи країни, які визначають її економічну стабільність та розвиток. Дослідження цих аспектів дозволяє урядам здійснювати ефективну податкову політику та керувати митною системою з урахуванням потреб економіки. Аналіз показників податкових надходжень та митних платежів за певний період часу дозволяє розуміти тенденції та визначати стратегії подальшого розвитку.

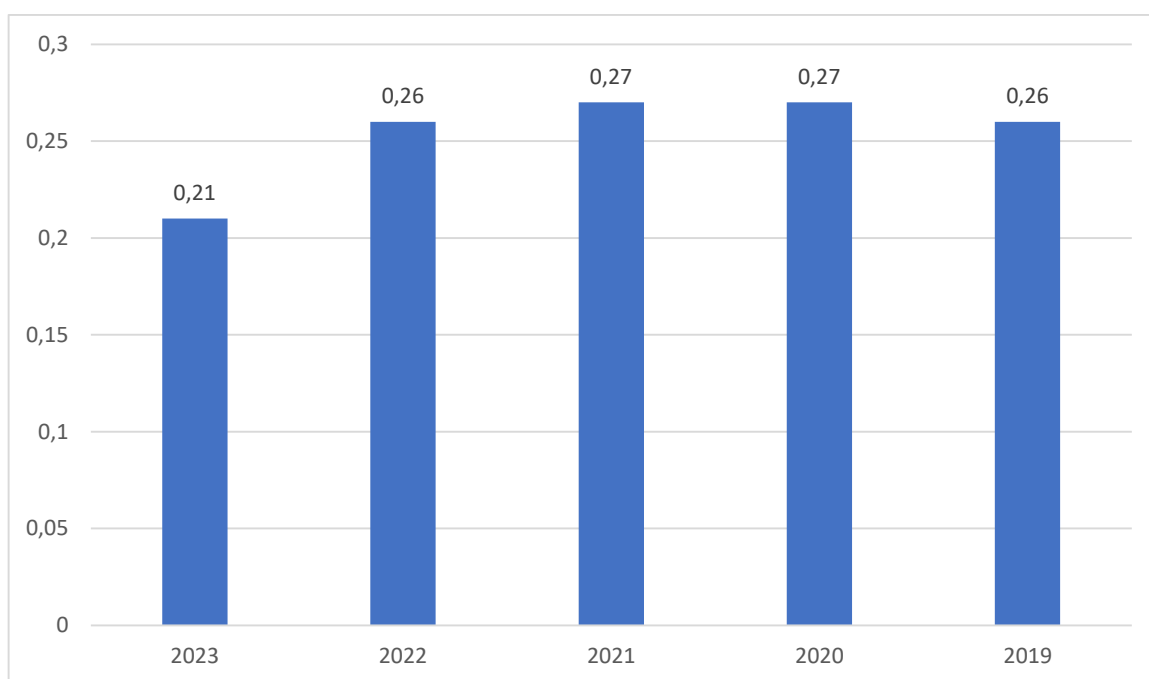

Рис. 2.7. Динаміка податкового навантаження в Україні

Джерело: [14]

За результатами дослідження, проведеного протягом п'ятирічного періоду з 2019 по 2023 рік, можна відзначити загальну стабільність податкових надходжень в Україні. Однак зменшення цих надходжень у 2023 році свідчить про можливі ризики та потребу у перегляді податкової політики. Занадто високе податкове навантаження може призвести до податкового ухилення та зниження економічної активності, водночас занадто низьке може спричинити недостатнє фінансування державних програм.

Аналіз структури митних платежів показує, що існують певні товарні групи, які мають суттєвий вплив на обсяги митних надходжень. Це вказує на важливість цих секторів економіки та їхній внесок у фінансову стабільність країни. Такий аналіз дозволяє уряду ефективно керувати митною системою та зосередити увагу на ключових товарних позиціях для оптимізації митних надходжень.

Рис. 2.8. Надходження митних платежів від імпорту найбільш бюджетоутворюючих товарних груп згідно з УКТ ЗЕД до Державного бюджету України за 2023 рік

Джерело: [14]

Крім того, важливим аспектом є аналіз структури експорту за групами товарів, що допомагає уряду та бізнесу приймати обґрунтовані рішення та планувати майбутні дії для підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку. Надходження митних платежів від експорту цих товарних груп відіграють значну роль у фінансуванні державних потреб.

Рис. 2.9. Надходження митних платежів від експорту найбільш бюджетоутворюючих товарних груп згідно з УКТ ЗЕД до Державного бюджету України за 2023 рік

Джерело: [14]

Отже, висновок з дослідження свідчить про важливість податкового навантаження та митних платежів для фінансової стабільності країни. Аналіз цих аспектів дозволяє розуміти поточну ситуацію та розробляти стратегії подальшого розвитку, спрямовані на підтримку економічного та соціального зростання України.

Сьогоднішні реалії світової економіки стикаються з численними труднощами, які ускладнюють процес лібералізації міждержавних економічних відносин та глобальної інтеграції в єдиний господарський комплекс. Проблеми включають прикордонні формальності, адміністративні обмеження, відмінності в митних і податкових режимах, технологічні бар'єри, аспекти охорони здоров'я та навколишнього середовища, а також розбіжності в нормах і стандартах між Україною та країнами Європейського Союзу.

Однак, щоб подолати ці виклики, слід зосередитися на розробці ефективних стратегій для спрощення процедур митного контролю товарів, перетинаючих кордон України. Це може стати ключовим фактором для розвитку вітчизняних

виробників, які, завдяки поліпшенню якості та ефективності митного контролю, зможуть легше виходити на зовнішні ринки [29].

Розробка інноваційних та адаптивних стратегій, спрямованих на лібералізацію та інтеграцію, стане новим каталізатором для спільного економічного прогресу. Спрощення процедур на митниці, узгодження норм і стандартів з країнами ЄС, а також забезпечення безпеки та якості умов праці в умовах пандемії можуть стати ключовими факторами для подолання економічних труднощів.

Таким чином, у вирішенні проблем лібералізації міждержавних економічних відносин важливими є не лише глибокі аналізи та стратегічні рішення, але й активне партнерство між владою, бізнесом та громадянським суспільством. Спільний напрямок у розвитку може стати ключем до подолання труднощів та досягнення стійкого економічного зростання.

2.3 Проблеми та виклики зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану в Україні

Згідно з даними Міністерства економіки України, внаслідок агресії Росії у березні 2022 року відбулися значні зміни в зовнішньоекономічних показниках України. Експорт товарів зменшився вдвоє, а імпорт зрослий більше ніж у три рази порівняно з лютим 2022 року.

Слід відзначити, що Закон України "Про правовий режим воєнного стану" не містить загальних умов чи заборон на обмеження імпорту чи експорту під час воєнного стану. Наприклад, немає вимог щодо введення ембарго на торгівлю з країною-окупантом чи агресором.

Відразу після російської агресії, Державна митна служба України інформувала про зупинення роботи деяких пунктів пропуску на кордоні з Росією й Білоруссю. Згодом було видано Розпорядження Кабінету Міністрів України No 188-

р, яке офіційно закрило окремі пункти пропуску та контролю на державному кордоні, переважно на кордоні з Білоруссю та Росією [25].

Зміни відбулися і в ліцензуванні зовнішньоекономічної діяльності, зокрема, ліцензування ЗЕД тепер здійснюється Міністерством економіки згідно з Законом України "Про ліцензування видів господарської діяльності". В умовах воєнного стану уряд спростив процедури отримання ліценцій і дозволив подання декларацій замість отримання дозвільних документів. Однак існують винятки, де зовнішньоекономічну діяльність можна здійснювати лише за наявності ліцензії, яку необхідно отримати за визначеними умовами.

Стосовно термінів видачі дозвільних документів, під час воєнного стану було спочатку зупинено їх надання, але цю ситуацію виправлено пізніше змінами в Постанові No 233 від 9 березня 2022 року, де було визнано зупиненими "терміни видачі" дозвільних документів, але "видача" сама залишалася продовженою.

Далі уряд України ще більше спростив процедури отримання ліцензій в Міністерстві економіки. Згідно з Постановою від 10 березня 2022 року No 241, уряд вніс зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 18 травня 2005 року No 362. Ці зміни передбачають, що до закінчення терміну воєнного стану в Україні не буде збору за видачу ліцензій на експорт та імпорту товарів.

Наказом Міністерства економіки No 393-22 від 10 березня 2022 року затверджено Тимчасовий порядок ліцензування експорту певних товарів, що вказані у додатку 5 до постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року No 1424. Згідно з цим порядком, оформлення ліцензій або підготовка листів із відмовою у видачі повинні відбуватися протягом двох днів.

У березні 2022 року Уряд України вніс суттєві зміни у митний контроль під час імпорту товарів на митну територію країни, встановивши нові процедури імпорту за спрощеними механізмами під час воєнного стану. Постанова No 330 від 20 березня 2022 року стала ключовим кроком у спрощенні митних правил, призначеним забезпечити ефективний рух необхідних товарів у важкий період.

Однією з головних інновацій є можливість подачі попередньої митної декларації без сплати митних платежів, таких як акцизний податок, ПДВ та ввізне мито. Це надає українським підприємствам можливість здійснювати імпорту з мінімальними фінансовими витратами, що особливо актуально під час воєнного стану, коли економічні ресурси обмежені [34].

До того ж, нова постанова зняла обов'язковість фітосанітарного контролю, митного огляду та нетарифного регулювання для товарів, що ввозяться під спрощеними процедурами. Це робить процес імпорту більш оперативним і зменшує бюрократичні бар'єри, сприяючи швидшому забезпеченню національних потреб.

Необхідно зазначити, що Постанова No 330 замінила попередні постанови No 180 та No 236, розширивши можливості підприємств. Уряд почав із тимчасового відстрочування сплати митних платежів для продуктів харчування та інших необхідних товарів. Пізніше було дозволено здійснювати митне оформлення за допомогою попередньої митної декларації, а також розширено перелік товарів, для яких можна використовувати відстрочення сплати митних платежів.

Отже, вводячи ці нововведення, уряд створив можливість для українських підприємств використовувати оптимальні методи декларування товарів, уникати порушення функціональних обов'язків податкових, митних та банківських установ. Це особливо важливо в умовах воєнного стану, коли державі потрібно швидко та ефективно забезпечити себе необхідними товарами.

Такі заходи дозволяють не лише уникнути вилучення товарів і їх подальшу реалізацію виконавчими органами, а й надають можливість декларантам скористатися спрощеним підходом до митного оформлення. Це стосується не лише товарів першої необхідності, але й дозволяє ефективно управляти імпортом широкого спектру товарів, сприяючи забезпеченню потреб країни у непередбачуваних умовах [35].

Україна, зазнаючи воєнного стану, визначає нові виклики для свого економічного та митного секторів. З метою забезпечення прискореного пропуску

товарів за спрощеними режимами під час воєнного стану, Державна митна служба України отримала вказівку негайно вдосконалити свої програмні комплекси, зокрема автоматизовану систему управління ризиками. Паралельно з цим, міжнародне співтовариство, зокрема Європейський союз (ЄС), вжило ряд заходів, що впливають на митну безпеку України та митну систему країни загалом.

Відзначається, що відразу після вторгнення Росії в Україну, ЄС впровадив обмежувальні заходи, відзеркалюючи свою солідарність з Україною та відповідаючи на російську агресію. Ці заходи не лише мають прямий вплив на економічні відносини з Росією, але також формують новий контекст для митної безпеки України.

Однією з ключових подій було введення обмежувальних заходів ЄС щодо економічних відносин з непідконтрольними уряду територіями Донецької та Луганської областей. Це сталося 23 лютого 2022 року, як реакція на військову агресію Росії. Надалі, 24 і 25 лютого ЄС розширив санкції, а нові заходи були введені у березні та квітні того ж року.

Щодо митниці, ці обмеження мають конкретні наслідки для експортерів та імпортерів України. Зокрема, обмеження стосуються експорту товарів і технологій подвійного призначення, військового призначення, а також технічної та фінансової допомоги для російського військового або технологічного розвитку. Також обмежено експорт товарів і технологій для авіації, космічної промисловості, та об'єктів розкоші, визначених регламентами.

Ці обмеження можуть призвести до перегляду та переорієнтації митних процедур українських компаній, щоб вони відповідали новим реаліям міжнародної торгівлі. Сучасний стан вимагає від Державної митної служби України активної реакції на ці зміни та вдосконалення програмних комплексів для ефективного управління ризиками під час імпорту та експорту.

У контексті війни та обмежувальних заходів ЄС, дефіцит товарів та послуг може виникнути швидко, тож необхідно ретельно аналізувати та адаптувати митні

процедури для ефективного функціонування економіки та забезпечення національних потреб в умовах військової загрози [25].

Ці заходи створюють необхідність отримання попереднього дозволу для деяких видів експорту та суттєво впливають на умови митного оформлення товарів та технологій при ввезенні на митну територію України.

1. Заборона імпорту, купівлі або передачі:

- зброї та відповідних матеріалів з Росії;
- виробів із заліза та сталі, зазначених у Додатку XVII Регламенту (ЄС) 833/2014, з Росії. Також заборонена пов'язана технічна чи фінансова допомога та брокерські послуги.

Ці обмеження також застосовані до Білорусі щодо як експорту, так і імпорту, а саме:

В умовах воєнного стану Державна митна служба України знаходиться перед викликом вдосконалити свої програмні комплекси, зокрема автоматизовану систему управління ризиками, для забезпечення прискореного пропуску товарів за спрощеними режимами. Однак, крім внутрішніх зусиль, міжнародне співтовариство також активно впливає на митну безпеку України через введення ряду обмежувальних заходів.

Заходи, введені Європейським Союзом (ЄС) після вторгнення Росії в Україну, здебільшого мають вплив на діяльність митних органів ЄС, а також на імпортерів та експортерів України. Зокрема, вводяться розширені обмежувальні заходи для експорту товарів і технологій подвійного призначення, які стосуються не лише військових, але й невійськових споживачів. Ці обмеження діють вже з 2014 року, свідчать про серйозність інтернаціональної реакції на агресію Росії.

Зазначені заходи також стосуються експорту товарів і технологій військового призначення, які можуть сприяти розвитку Білорусі в цьому напрямку. Обмеження також поширюються на обладнання для внутрішніх репресій, технічну чи фінансову допомогу та послуги в цьому контексті. Заборонена також експорт

техніки, технологій чи програмного забезпечення, призначених для моніторингу або перехоплення Інтернету та телефонного зв'язку в Білорусі.

Європейський Союз також встановив обмеження на імпорт та купівлю цементних продуктів, виробів із заліза та сталі, мінеральних продуктів, хлористого калію, гумових виробів, а також виробів з деревини з Білорусі. Ці заходи є частиною міжнародного зусилля покласти економічний тиск на країни, які порушують міжнародне право [38].

Для Державної митної служби України це означає додаткові виклики у контролі імпорту та експорту в умовах воєнного стану. Заборона на експорт та імпорт ряду товарів вимагає не лише сучасних технологій для контролю, але й ефективного взаємодії з міжнародними партнерами та виробниками. Митна система України повинна адаптуватися до нових реалій та забезпечувати дотримання міжнародних обмежень, щоб зберегти стабільність і ефективність торгівлі в умовах геополітичної напруги.

У важкий період воєнного стану і міжнародних санкцій, ефективна робота Державної митної служби України важлива для забезпечення безпеки та стабільності країни. Інтенсивна діяльність національних та міжнародних митних органів є ключовою у підтримці економічного розвитку та забезпеченні національних потреб в умовах воєнного конфлікту.

Сучасний світ стикається з серйозними викликами, серед яких одним із найгостріших залишається тривала агресія Росії проти суверенної держави – України. Здійснюючи посягання на територію та скоюючи низку злочинів, російські збройні сили змушують міжнародне співтовариство реагувати. З цієї причини, 8 квітня 2022 року, Європейський Союз (ЄС) оголосив про введення п'ятого пакету економічних та індивідуальних санкцій проти Росії.

Першочерговою метою цього пакету є розширення та коригування існуючих заходів, що стосуються імпорту та експорту товарів. Важливим аспектом стає розширений перелік заборонених для експорту товарів, які могли би сприяти військовому потенціалу Росії чи розвитку сектору оборони та безпеки. Зокрема,

обмеження експорту товарів для нафтопереробки та зрідження природного газу демонструє рішучий крок ЄС у регулюванні ключових ресурсів, які можуть бути використані Росією в воєнних цілях.

Додатково, ЄС вирішив зменшити можливості відхилення від заборон експорту товарів подвійного призначення, покликаних сприяти військовому та технологічному розвитку Росії. Заборона на імпорту вугілля та інших твердих викопних палив і, зокрема, заборона на експорт товарів, що можуть збільшити промисловий потенціал Росії, підкреслюють визначеність ЄС у позбавленні Росію можливостей для ведення агресивної політики [40].

Повноцінно новими обмежувальними заходами стають заходи, які стосуються транспортної сфери. Заборона надавання доступу до портів ЄС суднам, зареєстрованим під прапором Росії, та обмеження автомобільних перевезень російськими і білоруськими автотранспортними підприємствами в межах ЄС вказують на глибокий характер впливу санкцій та їхню зосередженість на різних сферах діяльності.

Новий пакет включає як оновлення/розширення сфери застосування існуючих заходів, так і абсолютно нові обмежувальні заходи. Основні аспекти, що стосуються митниці, охоплюють:

- Додаткові обмеження щодо продажу переказних цінних паперів Білорусі та заборона продажу банкнот в євро в Росію.

- Заборона автотранспортним підприємствам Білорусі перевозити вантажі автомобільним транспортом в ЄС, з деякими винятками, такими як поштові послуги та транзитні перевезення.

Шостий пакет вводить нові обмежувальні заходи проти Російської Федерації та Білорусі у зв'язку з їхньою участю в агресії проти України. Цей пакет, прийнятий 3 червня 2022 року як Шостий пакет економічних та індивідуальних санкцій, включає як оновлення/розширення існуючих заходів, так і нові обмеження.

Однією з ключових положень є повна заборона імпорту російської морської сирої нафти та нафтопродуктів, хоча ця заборона стосується лише певних

перехідних періодів. Щодо експортних обмежень, пакет встановлює обмеження на хімічні речовини, які можуть бути використані для виробництва хімічної зброї.

Особливий акцент зроблено на митниці, рекомендуючи державам-членам Європейського Союзу приділяти особливу увагу та вживати всі необхідні заходи для зменшення ризику обходу російських санкцій, зокрема шляхом змішування нафти з третіх країн [4].

Також важливо відзначити, що нафтопереробним компаніям надається певний термін для здійснення операцій на спотовому ринку та виконання існуючих контрактів щодо морської сирової нафти та нафтопродуктів.

Додатково, спеціальні винятки передбачено для держав-членів Європейського Союзу, які мають особливу трубопровідну залежність від Росії. Тим не менш, ці держави-члени не можуть перепродавати отриману сирову нафту та нафтопродукти іншим державам-членам або третім країнам.

Нарешті, пакет передбачає спеціальні відступи для окремих країн, таких як Болгарія та Хорватія, у зв'язку з їхньою географічною схильністю чи іншими обставинами, дозволяючи їм продовжувати імпортувати деякі види нафти та нафтопродуктів на обмежений термін.

Шостий пакет містить додаткові обмеження для експорту. Список заборонених технологій, що експортуються в Росію, був розширений, включаючи хімічні речовини, які можуть використовуватися у виробництві хімічної зброї, яка вже контролюється для інших напрямків, таких як Сирія. Пакет також розширює перелік осіб та організацій, пов'язаних із російським військово-промисловим комплексом (ВПК), включаючи сектори, такі як електроніка, зв'язок, зброя, верфі, інженерні та наукові дослідження.

Сьогоднішній пакет також включає Сполучене Королівство та Республіку Корею до Додатку країн-партнерів з практично еквівалентними експортними обмеженнями. Кількість білоруських суб'єктів, на які поширюються обмеження, значно зросла. Це пов'язано з продажем, постачанням та експортом товарів і

технологій подвійного призначення, які можуть підтримувати військове та технічне зміцнення Білорусі або розвиток сектору оборони та безпеки [34].

Європейська Комісія викликає імпортерів та експортерів до обережності, щоб уникнути потрапляння товарів під санкції в Росії чи Білорусі. Заходи включають введення в імпорتنі та експортні контракти положень, спрямованих на уникнення обмежень на імпортовані чи експортовані товари.

Пакет також містить заходи у відповідь на незаконну анексію Росією українських областей Луганську та Донецьку. Це включає заборону імпорту з окупованих територій та експортні обмеження для товарів подвійного використання. Європейська Комісія наголошує на важливості моніторингу торгових потоків, щоб уникнути обходу санкцій.

Виклики та проблеми, що виникають у зовнішньоекономічній діяльності в умовах воєнного стану в Україні, є серйозними та відчутними для всіх галузей економіки. Воєнний конфлікт, який розпочався 24 лютого 2022 року, спричинив ряд негативних наслідків, які вплинули на міжнародну торгівлю, інвестиційний клімат та загальну економічну стабільність країни.

1. Значне зниження обсягів як експорту, так і імпорту. Зазначений зворотний тренд став прямим результатом руйнування інфраструктури та затримок у логістичних ланцюгах, що ускладнило доставку товарів і послуг. Це також призвело до зміни структури зовнішньої торгівлі, зменшуючи експорт традиційних українських товарів та спонукуючи до зростання експорту ІТ-послуг.

2. Ускладнення логістики в результаті блокування морських портів та руйнування інфраструктури також вплинули на здорожчання процесу доставки товарів, що є серйозним викликом для бізнесу. Крім того, Російська агресія спричинила втрату традиційних ринків збуту для українських товарів, таких як Росія та Білорусь, що поглиблює економічні труднощі.

3. Зниження інвестиційної привабливості України внаслідок війни також стає серйозною проблемою. Бізнес та інвестори стикаються з великою невизначеністю

та ризиками, що значно ускладнює прийняття рішень про інвестування в економіку країни.

4. Вплив санкційних обмежень, які були запроваджені Україною та іншими країнами. Ці обмеження ускладнюють зовнішньоекономічні відносини та обмін товарами, послугами та інвестиціями.

Отже, воєнний стан в Україні має значний вплив на зовнішньоекономічну діяльність країни, викликаючи серйозні проблеми та виклики для бізнесу, торгівлі та інвестиційного клімату. Для подолання цих проблем необхідні комплексні заходи, включаючи співпрацю з міжнародними партнерами, реформування економіки та підтримку малих та середніх підприємств.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. Шляхи оптимізації митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в сучасних умовах

Митно-тарифне регулювання, визнане як ключовий механізм державного контролю над зовнішньоекономічною діяльністю, відіграє суттєву роль у фінансовому забезпеченні державного бюджету. За даними міжнародного досвіду, митні органи можуть забезпечувати до 30% надходжень до бюджету, надаючи величезну вагу цим коштам для подальшого спрямування на різні фінансові, соціальні та інші програми.

Митний тариф є одним з найпоширеніших регуляторів у зовнішньоекономічній діяльності, і використовується майже всіма країнами для вирішення різноманітних завдань - від захисту вітчизняних виробників до поповнення державного бюджету [17].

Цінова категорія митного тарифу вимагає індивідуального підходу при обґрунтуванні мита для кожного конкретного товару, базуючись на аналізі національних і міжнародних витрат та цін. У випадках, коли митний тариф формується на основі різниці між світовими і національними цінами, він функціонує як стимул для вирівнювання умов конкуренції між імпортованими та національними товарами, не створюючи переваг для жодного з них. В разі встановлення мита вище цієї різниці, митний тариф виконує протекціоністську функцію, обмежуючи ввезення імпортних товарів на національний ринок. З іншого боку, нижчий митний тариф створює сприятливі умови для іноземних товарів і спонукає до імпорту.

Мито, як інструмент регулювання, впливає перш за все на витрати виробництва та торговельний прибуток, надаючи державі можливість прямого та

опосередкованого втручання в сферу підприємництва. Це дозволяє коригувати напрямки зовнішньоторговельної діяльності підприємств у відповідності з економічними інтересами країни.

Однією з ключових складових стратегії зовнішньоекономічних відносин України є вдосконалення системи митно-тарифного регулювання в різних напрямках. Важливо відзначити, що практична реалізація заходів митно-тарифного регулювання стикається з численними проблемами. Серед них основною є складне і несистематизоване митне законодавство, яке містить численні колізії, залишаючи без вирішення багато важливих питань.

Аналізуючи існуючі труднощі, можна виділити декілька ключових аспектів, серед яких перевищена деталізація мита, непропорційність митних ставок та недостатнє фінансування митниць.

Значна різноманітність розмірів мита на однорідні товари є однією з головних труднощів, які гальмують ефективність митно-тарифного регулювання. Деталізація, що виходить за межі логічного обґрунтування, створює непотрібні адміністративні та бюрократичні труднощі для бізнесу, ускладнює виконання декларацій та знижує загальну прозорість у сфері митного контролю [4].

Специфічні та комбіновані митні ставки, які встановлюються без врахування особливостей товарних поставок, також створюють серйозні перешкоди для бізнесу та порушують принципи справедливості. Вирішення цієї проблеми вимагає здійснення диференційованих підходів до регулювання, що враховують конкретні умови ринків та обставини торговельних операцій.

Існування численних пільг для окремих секторів та учасників зовнішньоекономічної діяльності впливає на екітабельність та справедливість в митному просторі. Необхідно створити прозорі та обґрунтовані критерії надання пільг, щоб уникнути недобросовісного використання цих можливостей.

Єдиною можливістю подолати ці проблеми та покращити систему митно-тарифного регулювання в Україні є надання права Кабінету Міністрів України на встановлення та зміну ставок мита. Такий підхід не лише сприятиме оперативній

реакції на зміни в ринкових умовах, але і забезпечить захист внутрішнього ринку та виконання міжнародних зобов'язань України, сприяючи інтеграції країни до ЄС.

Запровадження нового порядку також дозволить більш ефективно адаптувати митно-тарифну політику до змін зовнішнього та внутрішнього середовища. Об'єднання баз даних між Міністерством доходів і зборів, Державною митною службою, Державною податковою адміністрацією та Міністерством фінансів стане важливим інструментом для ефективного контролю та аналізу виконання бюджету та податкових зобов'язань.

У плані управління персоналом в митній системі важливо вирішити проблему низької оплати праці та недостатнього фінансування митниць. Підняття рівня оплати та створення стимулюючих програм можуть зменшити корупцію та забезпечити стабільність у митницях.

Загальною метою цих рекомендацій є створення ефективної та прозорої системи митно-тарифного регулювання, яка відповідає сучасним викликам економіки та сприяє стабільному розвитку України на міжнародному ринку.

Щодо диференціації ставок ввізного мита на однорідні товари, прикладами є різні ставки на пральні машини, газові лічильники та інші товари. Ця різниця спонукає суб'єктів до ухилення від сплати податків, і тому важливо продовжити роботу з оптимізації та зниження ставок мита для захисту бюджетних інтересів та виробників [28].

Пропонується уніфікувати ставки ввізного мита на деякі товари, які є предметом зловживань, такі як лікарські засоби, клеїльні засоби, пластмасові вироби тощо. Це сприятиме уникненню тіньових схем та зменшить можливість ухилення від сплати податків.

Зміцнення ефективності митно-тарифного регулювання у сучасній економіці України є невід'ємною частиною стратегії стабільного розвитку. У цьому контексті, уніфікація ставок мита стає ключовим інструментом для протидії недостовірному декларуванню імпорту, що відзначається високим ризиком корупційних схем.

Повна уніфікація ставок мита, як у повному, так і в обмеженому вигляді, визнається найбільш ефективним засобом вирішення проблеми неправдивого декларування. Однак, у сучасних умовах, цей підхід виявляється складним через потребу у консенсусі між владою та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Тому, замість повної уніфікації, можливим та доцільним вважається впровадження часткової уніфікації ставок мита. Це спрямовано на збалансування інтересів держави, споживачів, внутрішніх виробників та імпортерів [25].

Хоча вже проводяться реформи в галузі митно-тарифного регулювання зі зниженням ставок мита на певні товари, що традиційно підлягали заниженню митної вартості, існують категорії товарів, які продовжують нести ризики нелегального ввезення через високі податкові ставки. Це стосується, наприклад, автомобілів та побутової техніки. Тому, важливим етапом в реформуванні є подальша уніфікація ставок імпортного мита, що сприятиме раціональному розподілу товарних потоків та уникненню недостатньо обґрунтованих пільг.

Ще одним аспектом, важливим для митно-тарифного регулювання, є велика кількість пільг для окремих територій та галузей промисловості. Необхідно створити чіткі критерії для надання пільг та забезпечити їх прозору регламентацію. Також важливо уникати безпідставного надання пільг щодо сплати митних податків для товарів, які ввозяться в рамках інвестиційних проектів технопарками.

Для вирішення цих питань та подальшого вдосконалення митно-тарифного регулювання, можливим виявляється визначення та використання спрощеного порядку митного оформлення для деяких підприємств-резидентів. Це дозволить забезпечити необхідні переваги підприємствам та підтримати їх зовнішньоторговельну діяльність.

Україна, приєднуючись до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур і Рамкових стандартів безпеки і полегшення світової торгівлі, визнає необхідність модернізації своєї митної системи.

Один із основних напрямків подальшого розвитку митної справи української держави – це спрощення митних процедур на кордоні та відкладення детальної

перевірки виконання вимог законодавства до пізнішого терміну. Цей підхід може бути успішним за умови впровадження ефективної системи постаудиту, здійснюваного спеціальними підрозділами митних органів.

Однак, для досягнення успіху в цьому напрямку, важливим є вдосконалення методики проведення митного аудиту, а також визначення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які можуть стикатися із найбільшими ризиками порушення митного законодавства. Розширення повноважень митних органів для перевірки фінансово-господарської діяльності підприємств, як індивідуально, так і у співпраці з податковою службою, є невід'ємною частиною цього процесу.

Важливим елементом є уніфікація порядку стягнення різних видів мита та посилення контролю над митними пільгами. Це допоможе уникнути непідправданого звільнення від оподаткування та забезпечить більш справедливий розподіл фінансових ресурсів.

Невід'ємною частиною реформи митно-тарифного регулювання є також встановлення чітко регламентованого механізму застосування спрощеного порядку митного оформлення та розширення повноважень митних органів під час митного постаудиту. Це дозволить уникнути можливих зловживань та підвищить ефективність системи [1].

У контексті цих реформ важливим є також делегування Кабінету Міністрів України права встановлення та зміни ставок ввізного й вивізного мита. Співпраця між міністерствами і відомствами, які займаються адмініструванням податків і контролюють цей процес, також є важливим елементом ефективного митного управління.

Останнім, але не менш важливим, етапом у поліпшенні митно-тарифного регулювання в Україні є підвищення статусу Митно-тарифної ради. Заборона схвалення будь-яких нормативно-правових актів без попереднього затвердження Митно-тарифною радою України забезпечить більш високий рівень відповідальності та об'єктивності у прийнятті рішень.

Зазначені заходи сприятимуть виконанню основного завдання держави - забезпеченню умов для стабільного розвитку економіки на основі накопичення та ефективного використання конкурентних переваг за участі всіх можливих ресурсів і факторів. Практичним результатом цих заходів повинна стати загальнонаціональна програма підвищення конкурентоспроможності української економіки, яка враховує національні інтереси та зміцнює участь України у міжнародній кооперації та спеціалізації.

У великому контексті, модернізація митної політики в Україні не лише відобразить зусилля країни в удосконаленні своєї зовнішньоекономічної стратегії, але й сприятиме покращенню конкурентоспроможності та стійкості економіки в умовах глобального ринку.

Розглядаючи методи захисту вітчизняного товаровиробника, особливу увагу слід приділити тарифній ескалації. Цей механізм може виявитися дієвим, але його застосування в розвинених країнах може призвести до збереження технологічної відсталості для тих, хто вже рухається в напрямку ринкової економіки.

Однією з основних проблем тарифної ескалації є можливість обмеження доступу до ринків розвинених країн для продукції тих, хто вже розвивається. Це може стати перешкодою для виробників, які прагнуть вивести свої товари на міжнародні ринки та конкурувати на них [39].

Однак для України, яка активно прагне інтеграції до ЄС та зміцнення співпраці з провідними економічними організаціями, важливо здійснити зміни у національному законодавстві та використовувати лише ті інструменти митно-тарифного регулювання, які відповідають стандартам СОТ та ЄС. При цьому можна взяти на озброєння досвід країн, що нещодавно приєдналися до ЄС, і поступово зменшувати митні ставки відповідно до міжнародних домовленостей, не відмовляючись від захисту важливих галузей, таких як аграрний сектор, машинобудування та харчова промисловість.

Для оптимізації розмитнення товарів і зменшення розбіжностей між митними процедурами країн світу, слід впровадити систему, яка спростить та прискорить

процес. Важливо враховувати найкращі практики інших країн та удосконалювати власні процедури відповідно до міжнародних стандартів.

Завдяки ретельному аналізу та впровадженню змін у митній політиці, Україна може досягти балансу між захистом своїх економічних інтересів та відкритістю для міжнародного співробітництва, що сприятиме стійкому економічному зростанню та інтеграції на світові ринки.

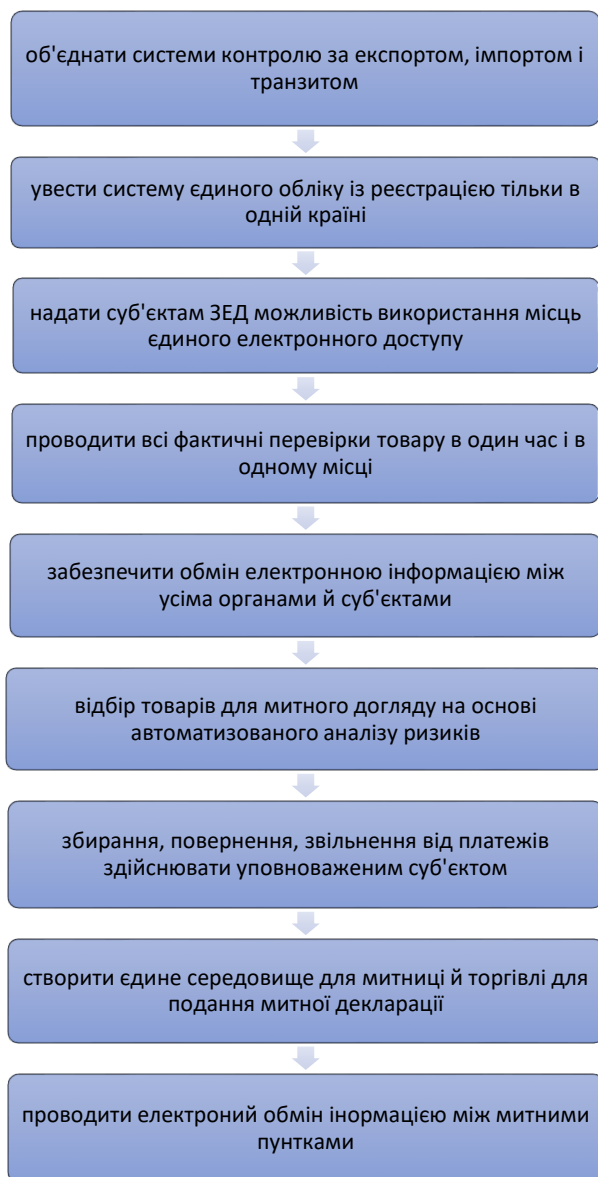

Рис. 3.1. Напрями вдосконалення митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України

Джерело: складено автором

Зовнішньоекономічні операції є важливою складовою економічного розвитку кожної країни. Один із таких перспективних напрямків - створення єдиної системи управління зовнішньоекономічними відносинами, яка об'єднає різні аспекти та ресурси для оптимізації процесів.

Спочатку, об'єднання існуючих систем контролю щодо експорту, імпорту та транзиту в одну узгоджену систему вирішить проблему фрагментації і дублювання зусиль між країнами Європейського Союзу (ЄС). Це забезпечить більш ефективну координацію та обмін інформацією між органами, що відповідають за зовнішньоекономічну діяльність.

Впровадження системи єдиного обліку для торгівців з реєстрацією тільки в одній країні ЄС допоможе уникнути подвійної реєстрації та спростить взаємодію між суб'єктами зовнішньоекономічних відносин. Це стане кроком у напрямку створення єдиного торговельного простору, що забезпечить прозорість та ефективність ведення бізнесу [6].

Введення єдиного електронного доступу для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності дозволить їм зручно та оперативно здійснювати необхідні операції. Це також створить платформу для обміну інформацією між усіма сторонами, що сприятиме зменшенню адміністративних бар'єрів.

Важливим етапом є впровадження автоматизованого аналізу ризиків при відборі товарів для митного догляду. Це дозволить оптимізувати використання ресурсів та зменшити можливість обману, забезпечуючи при цьому більш ефективний контроль над переміщенням товарів.

Створення єдиного середовища для митниць та торгівлі для подання митної декларації в електронному вигляді з будь-якого місця розташування є кроком у напрямку цифрової трансформації. Це полегшить та прискорить митний процес, забезпечуючи високий рівень ефективності.

Особливу увагу слід приділити електронному обміну інформацією між митними пунктами пропуску на території усього ЄС. Це не тільки підвищить

оперативність, але й зменшить ймовірність помилок та затримок при митних процедурах.

Узагальнюючи, впровадження зазначених заходів стане важливим кроком у розвитку єдиного торговельного простору Європейського Союзу. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності, зменшенню адміністративних бар'єрів та створенню благоприятного середовища для розвитку бізнесу в регіоні.

3.2. Зарубіжний досвід організації митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності й можливості його адаптації до українських реалій

Сучасний світ невіддільно пов'язаний з глобалізацією, яка зумовлює зростання обсягів світової торгівлі та руху капіталу. У цьому контексті, кожна держава має неперспективну задачу забезпечення національних інтересів на міжнародній арені. Одним з ключових і ефективних інструментів для досягнення цієї мети є митно-тарифне регулювання.

Митно-тарифне регулювання представляє собою комплекс заходів, які використовуються для національного регулювання зовнішньої торгівлі. Економічний характер цього виду регулювання полягає у використанні імпорتنих та експортних митних тарифів, що виконують регулюючі та фінансові функції. Основний напрямок митно-тарифної політики кожної держави визначається для забезпечення національних інтересів у контексті світової торгівлі.

Існуючий об'єктивний процес зростання обсягів світової торгівлі та руху капіталу підкреслює важливість ролі держави в регулюванні зовнішньої торгівлі та руху капіталу. Механізми цього регулювання базуються на використанні тарифних та нетарифних методів, що широко застосовуються країнами світу, навіть при загальній тенденції до лібералізації зовнішньої торгівлі.

Приділяючи увагу вибору Європейського шляху України, важливо враховувати його мотивацію, яка визначається усвідомленням інтеграції як ключового чинника для державної незалежності, національної безпеки, політичної стабільності, економічного розвитку та інтелектуального прогресу. Перехід від нетарифних до тарифних методів регулювання відповідає вимогам СОТ та сприяє загальній лібералізації торгівельних відносин.

Вивчення досвіду різних країн світу може стати важливим етапом для України в ефективному впровадженні міжнародних стандартів та відповідності вимогам глобальних ринків. Застосування митно-тарифного регулювання в контексті європейського вибору може сприяти оптимізації торговельних відносин, розвитку економіки та підтримці національних інтересів.

Аналіз досвіду як розвинутих, так і країн з перехідною економікою, може допомогти Україні зробити обґрунтовані та ефективні кроки для захисту своїх національних інтересів на міжнародному ринку [20].

Більшість країн у своєму митно-тарифному регулюванні керуються рекомендаціями міжнародних організацій. Важливо для України вивчати такий підхід і впроваджувати міжнародні стандарти в сфері торгівлі. Наприклад, деякі країни, для заохочення припливу капіталу, встановлюють мито лише на імпортні товари, при цьому в США експортне мито заборонено на законодавчому рівні. Україні варто розглянути цей підхід з урахуванням специфіки своєї економіки та потреб національних виробників.

Дієвим методом захисту національного виробника є тарифна ескалація, яка використовується для збалансування між внутрішнім виробництвом та імпортом. Проте, варто бути обережними, оцінюючи цей метод, оскільки він може мати негативні наслідки, зокрема, перешкоджати розвитку економік низькорозвинених країн. Україні слід здійснювати баланс між захистом внутрішнього виробника та униканням створення перешкод для імпорту.

Митно-тарифне регулювання може також використовуватися як інструмент стимулювання експорту, як це робиться в Індонезії та Китаї. Україні варто

розглянути можливість застосування подібних заходів для підтримки експорту та залучення інвестицій у вітчизняній економіці.

Однак важливо зазначити, що підхід до митно-тарифного регулювання різних держав різниться. Наприклад, Японія використовує систему податкових пільг для імпортерів як інструмент сприяння експорту, що свідчить про різноманітність методів у світовій практиці.

Нині важливим аспектом митно-тарифного регулювання є уніфікація тарифних ставок. Багато держав вже йдуть у цьому напрямку, що може забезпечити більш прозорий та передсказуваний ринок для всіх учасників. Україна, при формуванні своєї митної політики, може врахувати цей тренд та розглядати можливості уніфікації своїх тарифів для забезпечення стабільності та привабливості для іноземних інвесторів.

Глобалізаційні та торгові процеси, що швидко розвиваються, підкреслюють роль митного регулювання як інструменту для захисту національного ринку та підтримки експортної сфери. В умовах зростаючої конкуренції важливо створювати ефективні механізми для захисту внутрішніх виробників, з одного боку, та сприяння розвитку експортно-орієнтованих галузей, з іншого.

Важливим етапом в удосконаленні системи митного регулювання в Україні стала реорганізація Державної фіскальної служби у 2018 році. Розділення на Державну податкову службу та Державну митну службу сприяло спрощенню митного документообігу та виконанню міжнародних зобов'язань з використання міжнародних документів у митній та торговій справі [35].

У контексті Асоціації з ЄС, Україна вживає заходів для асиметричного відкриття ринків, але при цьому зберігає чутливість свого національного ринку. Зокрема, скасування ввізних мит на більш як 90% видів промислової та сільськогосподарської продукції від країн ЄС створює благодіючі умови для обміну товарами, але при цьому Україна введе пільгові митні режими тільки для понад 40% видів продукції.

Особливу увагу слід звернути на зміни в рівні тарифного захисту. В Україні середня ставка мита на імпорту з ЄС скоротилася до 2,24%, що свідчить про відкритість ринку та стимулює ефективний обмін товарами. За Угодою про асоціацію максимальні преференції будли досягнуті у 2022 році, де Україна збереже переваги, оскільки передбачено менше зниження ставок мита для імпорту товарів з ЄС.

Важливим напрямком розвитку інструментів митного регулювання є уніфікація внутрішнього законодавства з ЄС. Це не лише сприятиме ефективній роботі національних інститутів, але й створить умови для гармонійного взаємодії та співпраці з європейськими партнерами.

Україна, пристосовуючи свою митну політику до глобальних стандартів та застосовуючи передовий досвід, забезпечує свою конкурентоспроможність та економічну безпеку. Зростання відкритості ринків, уніфікація законодавства та ефективність інструментів митного регулювання стають ключовими факторами в забезпеченні сталого економічного розвитку та впровадженні кращих практик у сфері зовнішньоекономічних відносин.

Таблиця 3.1

Перегляд ставок ввізного мита між Україною та Європейським Союзом
під час реалізації положень Угоди про асоціацію

Групи товарів	Середньоарифметичні ставки ввізного мита, %					
	Ставки базові (до підписання Угоди)		Ставки після набуття чинності угоди (2016 рік)		Ставки після закінчення 10-річного перехідного періоду (2026 рік)	
	Україна	ЄС	Україна	ЄС	Україна	ЄС
За всією товарною номенклатурою	4,95	7,6	2,24	0,5	0,32	0,05
За групами HS 01-24	9,24	9,8	6,77	0,6	1,38	0,24
За промисловими товарами (HS 25-27)	3,67	3,9	1,12	0,5	0,00	0,00

Джерело: [13]

Згідно з умовами Угоди про асоціацію, сторони відмінюють більшість ввізних мит за перехідний період, що триває до 2016 року для ЄС та до 2026 року для України. Таблиця 3.2 містить пропозиції щодо перегляду ставок вивізного та ввізного мита.

Таблиця 3.2

Головні положення щодо перегляду митних тарифів у міжнародній
торгівлі товарами в Україні

Нинішня ситуація	Пропозиції на майбутнє
Напрями перегляду умов членства України у СОТ	
Скасування та припинення застосування експортного мита на сировинні товари, відповідно до вимог ЄС, а також відповідно до рекомендацій СОТ, МВФ і Всесвітнього банку.	Збереження експортного мита на конкретні сировинні товари, такі як лом чорних металів або насіння соняшнику, які використовуються у виробництві українськими виробниками товарів.
Зменшення величини мита при ввезенні товарів з одночасним розширенням обсягу оподаткування ПДВ, у відповідності до рекомендацій МВФ і Всесвітнього банку.	Зниження ввізного мита при одночасному розширенні обсягу оподаткування ПДВ відповідно до галузевих характеристик (врахування стану кожної галузі).

Джерело: [13]

На сьогодні в Європейському союзі налічується 28 учасників, які діють за єдиною системою митних правил. У напрямку вдосконалення єдиної системи ПДВ, Європейською комісією були вжиті заходи для уніфікації цієї системи серед країн-учасниць (рис. 3.2).

Європейський союз, який нараховує 28 учасників, визначається єдиною системою митних правил, спрямованою на забезпечення єднання та ефективності в митному вимірі. Однак, для подальшого вдосконалення і сприяння єднанню в економічному відношенні, Європейська комісія в 2019 році ініціювала ряд заходів щодо уніфікації системи податку на додану вартість (ПДВ) серед країн-учасниць.

На даний момент, єдина система митних правил дозволяє забезпечити єдність в обробці та контролі перетину кордонів між країнами-учасницями. Це сприяє полегшенню та прискоренню митних процедур, що в свою чергу сприяє безперервному руху товарів та послуг в європейському економічному просторі.

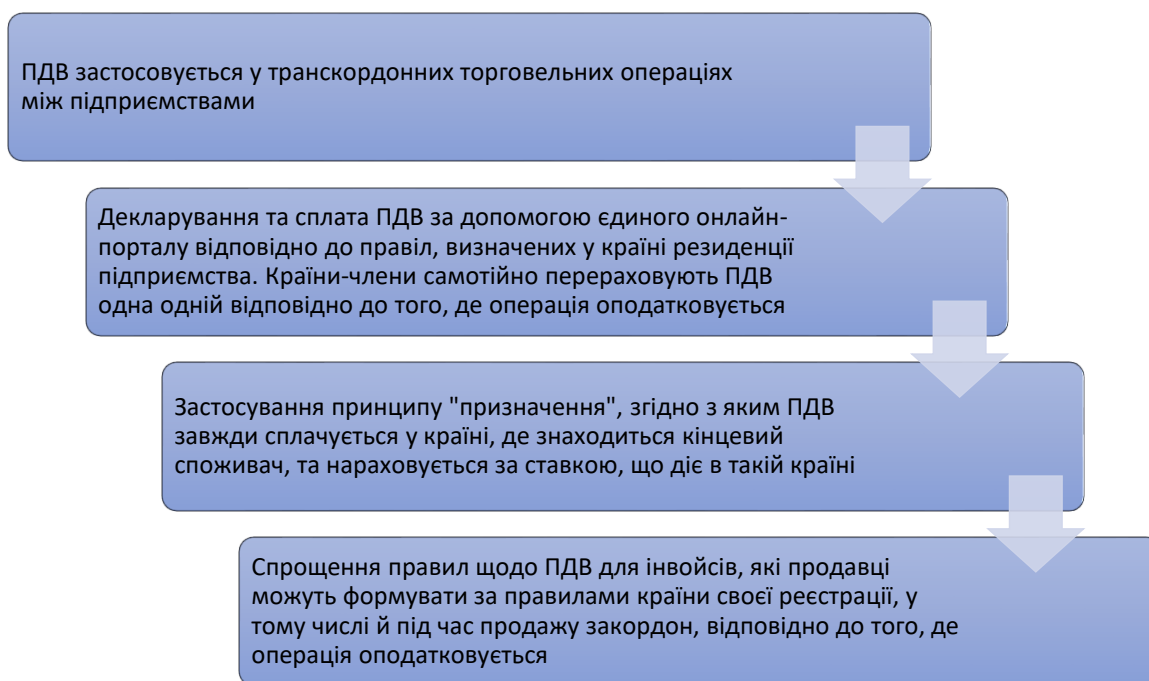

Рис. 3.2. Кроки вдосконалення спільної ПДВ Комісії ЄС для країн-учасниць
Джерело: складено автором

У світлі динамічних змін у світовій економіці, удосконалення системи ПДВ стало стратегічно важливим кроком. Заходи, вжиті Європейською комісією, спрямовані на уніфікацію системи ПДВ, є важливим кроком у створенні єдиної економічної та податкової політики. Ця ініціатива розрахована на зменшення адміністративних та фінансових бар'єрів між країнами-учасницями, що сприятиме подальшому розвитку внутрішнього ринку та зміцненню економічного співробітництва [7].

Зокрема, уніфікація системи ПДВ включає в себе створення спільних правил та стандартів для обчислення та збору податку на додану вартість. Це допомагає уникнути непотрібної складності та розбіжностей в національних системах оподаткування, сприяючи створенню єдиної, зрозумілої та прозорої системи для підприємств та громадян.

Попри те, що уніфікація системи ПДВ має свої виклики, вона також відкриває перед Європейським союзом нові можливості. Зменшення податкових бар'єрів сприятиме розвитку внутрішнього ринку та збільшенню обсягів торгівлі між країнами-учасницями. Це сприяє не лише зміцненню економічної інтеграції, але й

сприяє підвищенню конкурентоспроможності європейських компаній на світовій арені.

За останні роки Україна активно зміцнює співпрацю з країнами Європейського Союзу в галузі митного та транскордонного співробітництва. Важливим етапом цього процесу було взяття участі у ряді міжнародних форумів та ініціатив.

Участь України в роботі Підкомітету No5 «Митне та транскордонне співробітництво» Комітету з питань співробітництва між Україною та Європейським Союзом є ключовою ініціативою, спрямованою на зміцнення економічних зв'язків та підвищення ефективності митно-податкового управління обох сторін. Активна участь в роботі Робочої групи з питань реалізації Рамкової стратегії митного співробітництва між Україною та ЄС свідчить про взаємний інтерес у розвитку партнерства.

Одним із суттєвих досягнень цієї співпраці стало укладення домовленості щодо створення Робочої групи з ефективного податкового управління. Це свідчить про важливість спільних зусиль в сфері оптимізації податкових процесів та підвищення ефективності управління. Спільна ініціатива укладення угоди з Глобальним форумом з прозорості та обміну інформацією для податкових цілей ОЕСР підтверджує відданість України міжнародним стандартам у сфері обміну інформацією [38].

Другою суттєвою ініціативою є підписання Домовленості про співробітництво у протидії незаконному переміщенню тютюнової продукції між Державною фіскальною службою України та Європейським офісом по боротьбі з шахрайством (ОЛАФ). Це важливий крок у боротьбі з контрабандою та нелегальною торгівлею, що позитивно впливає на фінансову стійкість та законність обігу товарів.

На міжвідомчому рівні важливу роль відіграє Меморандум про взаєморозуміння щодо технічного співробітництва між Державною фіскальною службою України та Податковою і митною адміністрацією Міністерства фінансів

Нідерландів. Цей документ закладає основи для обміну досвідом та технологічного співробітництва, спрямованого на покращення митної та податкової систем.

Співпраця в рамках зазначених ініціатив дозволяє обмінюватися досвідом, використовувати сучасні технології та спільно розробляти ефективні митно-податкові стратегії. Це не лише зміцнює партнерство між Україною та ЄС, але і сприяє створенню стабільного економічного середовища та підвищує конкурентоспроможність країни на міжнародному ринку.

У підсумку, митно-податкове співробітництво України та ЄС є стратегічно важливим фактором для досягнення високого рівня економічної стійкості та розвитку. Спільні зусилля та ініціативи дозволяють об'єднувати ресурси та досягати спільних цілей, сприяючи подальшому покращенню митно-податкового управління обох сторін.

Не менш важливим є розвиток двосторонньої співпраці на високому рівні з країнами-партнерами. Візити керівництва Міндоходів до різних країн, таких як Молдова, Литва, Грузія, Туреччина, Китай, Швейцарія, свідчать про намір української сторони активно розширювати коло партнерів для ефективного обміну досвідом та удосконалення митно-податкової системи [5].

Україна стикається з інституціональною недорозвиненістю, фінансовими обмеженнями та обмеженою діловою практикою транснаціональних компаній, які ускладнюють реалізацію переваг вільної торгівлі. Ці фактори не лише утруднюють експорт товарів і послуг, але і обмежують можливості залучення іноземних інвестицій та розвитку конкурентоспроможних секторів економіки.

Наступною проблемою є асиметрія в доступі до зарубіжних ринків, яка виникає не лише через тарифні бар'єри, але й через складні та приховані форми нетарифного протекціонізму. Ця асиметрія, яка поступово зростає, вимагає ретельного аналізу та стратегій для подолання труднощів у вхідних ринках для українських товарів та послуг.

Поряд із цим, наголошується необхідність проведення нового раунду багатосторонніх торговельних переговорів. Головні акценти повинні бути зроблені

на забезпеченні більшого ліберального доступу до ринків розвинених країн, встановленні справедливих правил конкуренції на міжнародних ринках та збереженні гнучкості для менш розвинених країн у веденні торговельної політики.

Імплементація таких заходів передбачає не лише зниження тарифних бар'єрів, але й підтримку експортоорієнтованих виробництв та зменшення імпортоємності економічного росту. Це важливо для розвитку конкурентоспроможних галузей в Україні та забезпечення сталого економічного розвитку.

У заключенні, необхідно визнати, що Україна, подолавши перешкоди та використавши зарубіжний досвід, може зробити значний крок у напрямку створення відкритої та конкурентоспроможної економіки. Важливо забезпечити системні реформи, які сприятимуть впровадженню ефективних торговельних політик та забезпечать сталий розвиток національного господарства в умовах глобалізації.

ВИСНОВКИ

У сучасному світі, де країни постійно конкурують за своє місце у міжнародному економічному просторі, держави активно використовують економічні механізми для досягнення своїх стратегічних цілей. Україна, яка прагне зайняти своє заслужене місце у міжнародному поділі праці, приділяє особливу увагу державному регулюванню зовнішньої торгівлі, використовуючи різні економічні важелі, серед яких важливим є митно-тарифне регулювання.

1. Митно-тарифне регулювання - це система правил, норм, інструментів та процедур, що застосовуються державами для контролю та регулювання перетину кордону товарів і послуг, а також встановлення тарифів на їх ввезення та вивезення. Основною метою митно-тарифного регулювання є захист економіки держави, забезпечення конкурентних умов для внутрішніх виробників і споживачів, а також контроль за обсягами і складом зовнішньої торгівлі.

Сутність митно-тарифного регулювання полягає в тому, що воно визначає правила, за якими здійснюється обмін товарами і послугами між країнами. Це включає в себе встановлення митних ставок, квот на імпорт і експорт, а також інші обмежувальні заходи. Крім того, митно-тарифне регулювання включає в себе процедури оформлення документів, що супроводжують міжнародну торгівлю, і контроль за дотриманням митних правил і законів. У сучасних умовах, зі зростанням глобалізації, митно-тарифне регулювання відіграє значущу роль у формуванні економічної політики держави та її позиціонуванні на світовому ринку.

2. Історія митно-тарифного регулювання в Україні має глибокі корені, що сягають періоду формування самостійної державності. У середньовіччі Українська держава вела активну зовнішньоекономічну діяльність, яка базувалася на встановленні митних зборів на ввезені і вивезені товари. Однак, з розвитком відносин між українськими землями та сусідніми країнами, митна політика підпорядковувалася часто зовнішньополітичним інтересам.

Після отримання незалежності в 1991 році, Україна визнала необхідність створення власної митної служби та розробки відповідного законодавства. Реформи в цій сфері були проведені згідно з вимогами міжнародних організацій, які прагнули забезпечити транспарентність та ефективність митного контролю. Впровадження сучасних принципів митно-тарифного регулювання стало важливим етапом у становленні економічної системи України та її інтеграції до світового економічного простору.

3. Аналіз основних показників митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні відображає складну динаміку та взаємозв'язок із загальними тенденціями економічного розвитку країни. У періоди змін у тарифних ставках чи митних процедурах спостерігаються значні коливання у зовнішньоекономічних показниках, таких як обсяги імпорту та експорту, структура зовнішньої торгівлі, та інші.

Наприклад, впровадження нових митних тарифів може вплинути на конкурентоспроможність вітчизняних виробників на зовнішніх ринках, що відобразиться у збільшенні чи зменшенні експортних обсягів. Також, зміни у митних правилах можуть вплинути на розвиток певних галузей економіки, залежно від їхньої залученості до зовнішньої торгівлі та взаємозалежності з іншими країнами. Тому аналіз митно-тарифного регулювання має велике значення для розуміння та прогнозування розвитку зовнішньоекономічних процесів в Україні.

4. Оцінка впливу митної політики України на економічний розвиток держави є складним завданням, яке вимагає комплексного аналізу різноманітних факторів. Взаємодія митної політики з іншими галузями економіки, такими як промисловість, сільське господарство, та послуги, визначає загальний вплив на економічний розвиток.

Зокрема, раціональна митна політика може сприяти зростанню виробництва та експорту високотехнологічних товарів, що мають високу додану вартість, тим самим стимулюючи інноваційні процеси та підвищення продуктивності. Однак необхідно також уникати перекручень у митному регулюванні, що можуть

призвести до захисту вітчизняного виробника за рахунок зниження конкурентоспроможності та обмеження вибору споживачів, що може ускладнити інтеграцію національної економіки в світовий ринок та загалом спричинити втрати для економічного розвитку.

5. Визначення сучасних проблем та викликів митної діяльності в умовах запровадження воєнного стану в Україні.

6. Визначення шляхів оптимізації митно-тарифного регулювання в сучасних умовах вимагає комплексного підходу та урахування внутрішніх і зовнішніх факторів. Одним із ключових напрямків може бути посилення співпраці з міжнародними партнерами для узгодження та спрощення митних процедур, що сприятиме збільшенню обсягів міжнародної торгівлі та підвищенню ефективності митного контролю.

Крім того, важливо розвивати та впроваджувати сучасні технології в митну сферу, такі як електронне декларування та митні системи автоматизації, що дозволить зменшити адміністративні бар'єри, спростити процедури та знизити ризики корупції. Такий підхід сприятиме покращенню бізнес-клімату, залученню іноземних інвестицій та загалом сприятиме стимулюванню економічного зростання в Україні.

7. Аналіз зарубіжного досвіду організації митно-тарифного регулювання є важливою складовою розробки ефективної національної митної політики. Імплементация кращих практик та міжнародних стандартів може сприяти підвищенню прозорості, прозорості та ефективності митного управління. Наприклад, деякі країни успішно впровадили одноденне митне оформлення для спрощення та прискорення митних процедур, що дозволяє значно зменшити час та витрати на перетин кордону.

Залучення кращих практик може бути важливим етапом у реформуванні митної системи України, забезпечуючи її відповідність міжнародним стандартам та вимогам. Проте варто враховувати особливості та контекст кожної країни, адаптуючи імплементацію зарубіжного досвіду до внутрішніх потреб та умов

України, щоб забезпечити оптимальний результат і врахувати специфіку національної економіки та правової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Про Митний тариф України» Закон України від 05.04.2001 No 2371-III URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2371-14>.
2. «Про Митний тариф України» Закон України від 19.09.2013 р., No584XVIII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/58418>.
3. Адамів М. Є., Горбаль Н. І., Коць І. І. Роль митної системи у забезпеченні конкурентоспроможності ЄС в умовах сталого розвитку. Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development. 2021. Vol. 3, numb. 2. С. 272-279.
4. Адамів М. Є., Левочко Д. Є. Ключові тенденції розвитку митних систем в умовах глобалізації та європейської інтеграції. Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development. 2020. Vol. 2, numb. 2. С. 109-118.
5. Бурзан О.П., Ситник Н.С. Аналіз ефективності процедур митного контролю. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. С. 115-118.
6. Величко К.Ю., Носач Л.Л., Печенка О.І. Особливості митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах євроінтеграційного спрямування. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2019. Вип. 1. С. 109-122.
7. Войцешук А. Д. Митний простір України: глобальні виклики та ризики : моногр. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 438 с.
8. Годованець О.В. Концептуальні основи функціонування системи управління ризиками митного контролю в Україні. Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. 2015. С. 222-227.
9. Годяк А. І. Митне право України: навч. посібн. Львів: СПОЛОМ, 2017. 308 с.
10. Гребельник О. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: навч. Посібник. Київ: Центр навчальної літератури. 2015. с. 25

11. Гуцул І. Митна політика та її вплив на зовнішньоекономічну діяльність. Світ фінансів. 2016. Вип. 2. С. 67.
12. Гуцул І.А. Митна політика у фіскальному просторі України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 10. С. 232-234.
13. Державна митна служба України. URL: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/>.
14. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
15. Дерманська Л.В. Оцінка фіскальної ефективності митної політики України. Економіка та суспільство, No38, 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-25>
16. Додін Є.В. Міжнародне співробітництво з питань митної справи: навч. посібн. Львів: Галицька видавнича спілка, 2016. –176 с.
17. Дубик В.Я. Дослідження ефективності виконання бюджетних завдань митними інституціями В. Я. Дубик, С. А. Грицак. Молодий вчений. 2019. No 11. С. 486-490.
18. Дяченко Т. О. Особливості митно-тарифного регулювання України. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 125 (частина І). 2015. С.129-137.
19. Жорін Ф.Л. Сучасна митна політика України: навчальний посібник.: Магістр–XXI ст., 2016. 176 с.
20. Завдання зберегти ДМС як одну з основ незалежності країни —виконане. URL: <http://www.golos.com.ua/article/361678>
21. Закон України - Про Єдиний митний тариф від 05.02.1992 No 2097-XII URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2097-12>.
22. Закон України «Про внесення зміни до розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України щодо звільнення від оподаткування ввізним митом товарів, що використовуються для забезпечення зберігання зернових та/або олійних культур» No 2445-IX від 27.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2445-20#Text>

23. Закон України «Про державну службу» No 889-VIII від 10.12.2015 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
24. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» No 222-VIII від 02.03.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>
25. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» No 389-VIII від 12.05.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
26. Звіт про виконання Плану роботи Державної митної служби України на 2021 рік та покладених на неї завдань. URL: <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>
27. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2017 р. URL: https://eu-ua.org/sites/default/files/imce/layout_16_02_fmал.pdf.
28. Касперович Ю.В. Фіскальна безпека держави в умовах гібридної війни: аналітична доповідь. Київ: Фенікс, 2019. 128 с.
29. Керівні принципи для митної справи в Україні. К.: Бізнес центр «Горизонт Парк». 2020. 37 с.
30. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>.
31. Митне право: конспект лекцій для студентів спеціальності 081 – «Право» денної форми навчання / уклад. Н.Ю. Щербюк. Луцьк: Луцький НТУ, 2017. 311 с.
32. Митний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2012. No 44-45, No 46-47, No 48.
33. Митний режим імпорту URL: <https://business-garant.com.ua/uk/import.html>.
34. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Науменко В.П. URL: <http://readbookz.com/pbooks/book15/ua/chapter888/>.
35. Мороз С.В. Роль та проблеми імпорту в економіці України. Вісник Хмельницького національного університету. 2017. No2. Том 1. С.48-52.

- 36.Протягом 2022 року Держмитслужба перерахувала до Державного бюджету України 300,8 млрд грн митних платежів.
[URL:https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/protiagom-2022-roku-derzhmitsluzhba-pererakhuvala-do-derzhavnogo-biudzhetu-ukrayini-3008-mlrd-grn-mitnikh-platezhiv-1046](https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/protiagom-2022-roku-derzhmitsluzhba-pererakhuvala-do-derzhavnogo-biudzhetu-ukrayini-3008-mlrd-grn-mitnikh-platezhiv-1046)
- 37.Статистика митниці. URL:<https://customs.gov.ua/>
- 38.Тітар І.О. Імідж України в контексті асоціації з Європейським Союзом. Економіка України. 2016. No 6. С. 76 – 86.
- 39.Lepikhov A. The world enters a new era of risk: an overview of SIPRI research. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/svit-vkhodyt-u-novu-eru-ryzykiv-ohlyad-doslidzhennya-sipri>.
- 40.Ministry of Digital Transformation of Ukraine. Ministry of Statistics: 93% of small and medium-sized businesses of Ukraine help the state win the war. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-93-malogo-ta-serednogo-biznesu-ukrayini-dopomagaye-derzhavi-peremogti-u-vijni>.
- 41.National Institute for strategic studies. Foreign trade in goods of Ukraine in January-May 2022. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-tovaramy-ukrayiny-u-sichni-travni-2022>.
- 42.Єгоров О. Б. Митна економіка (Україна – СОТ – ЄС): посібн. Одеса: Плаксе зат, 2005. 226 с.
- 43.Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009. – 543 с.
- 44.Чудновець І.В. Митно-тарифне регулювання імпорту м'яса в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.03 «економіка та управління національним господарством». К., 2010. 20 с.
- 45.Баженова, О., & Демиденко, Л. Митно-тарифні інструменти регулювання діяльності імпортерів тютюнових виробів та замінників тютюну. Проблеми і перспективи економіки та управління, 2023. (1 (33), 66–74.
[https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-1\(33\)-66-74](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-1(33)-66-74)

- 46.Скрипник С. В.. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. No 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-47>.
- 47.Каліна І.І., Палій С.А., Шуляр Н.М. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств у системі митно-тарифного регулювання. Економіка та управління підприємствами. 2023. №1(69). DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/68-5>